ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਿੱਖ ਬੁਲੇਟਨ

ਦੇਗ ਤੇਗ ਫ਼ਤਿਹ

The Sikh Bulletin

ਪੰਥ ਕੀ ਜੀਤ

A Voice of Concerned Sikhs World Wide

May-June 2012 ਜੇਠ-ਹਾੜ ੫੪੪ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ editor@sikhbulletin.com **Volume 14 Number 5&6**

Published by: Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc; 3524 Rocky Ridge Way, El Dorado Hills, CA 95762, USA **Fax** (916) 933-5808
Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc. is a religious tax-exempt California Corporation.

In This Issue/ਤਤਕਰਾ

Editorial: Guru Nanak's God……………………………1
Concept of God in Nankian Philosophy,
Dr. Devinder Singh Chahal. Ph.D. Canada………..3
Akhand Path Ritual or Spiritual?,
Karminder Singh Dhillon Ph. D., Malaysia………12
Master Tara Singh did not brandish the naked
kirpan to tear Pakistani flag. Harbans Lal, USA…17
Letter to the Editor………………………………..18
Anti Sikh Sentiment in India Outside of Punjab….18
Operation Blue Star and Indira Gandhi,
Kanwaljit Singh Gill, Surrey, Canada………19
ਜਪੁ ॥ ਭਾਗ 2 ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ, ...22
ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਦੰਰਭ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਲੋੜ,
Gurtej Singh, Chandigarh………………………...26
ਸ਼ਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ …………………………...28
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ: ੩੦ ਮਈ ੧੬੦੬
ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਸਿੱਡਨੀ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ)………………..…31
ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ (ਸੋਧਐਕਟ (2012) ਕੀ ਖੱਟਿਆ ਕੀ
ਗਵਾਇਆ?ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾਦਲਜੀਤ . ਸਿੰਘ………………....31
ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਰਖਵਾਲੇ; ਬਿਮਾਰ ਇਕ ਤੇ ਹਕੀਮ ਸਾਰੀ ਕੌਮ
ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ ਕੈਨੇਡਾ ।………………….35

Editor in Chief
Hardev Singh Shergill
Editorial Board
Gurpal Singh Khaira, USA
Gurcharan Singh Brar, Canada
Dr. Sarjeet Singh Sidhu, Malaysia
Production Associates
Amrinder Singh
Sachleen Singh

This issue of the Sikh Bulletin is only in electronic format being sent to those whose email addresses we have. If you or someone you know would like to receive it please provide the email address. You may also pass it along to those on your email list.

The views expressed by the authors are their own. Please send the feedback and inputs to:
editor@sikhbulletin.com
Our Website: www.sikhbulletin.com

EDITORIAL
GURU NANAK'S GOD

ੴ
ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

The opening verse of Guru Granth Sahib, shown above, is accepted as Guru Nanak's description or definition of God. English translation of the above verse by Manmohan Singh in 'Sri Guru Granth Sahib', published by Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee is as follows:

There is but one God. True is His name, creative His personality and immortal His form. He is without fear, sans enmity, unborn and self illumined. By the Guru's grace (He is obtained).

Guru Nanak is quite certain that God is a singularity, unlike Hindu or Christian Trinity, and calls it Truth. It is the Creator of every thing, visible and invisible. It created itself but unlike its creation It is timeless and formless. But then he mentions two attributes that are purely human, fear and enmity, but says God does not show either. Then why mention it unless Guru Nanak wishes man to aspire to be God like. If one treats others as he would like to be treated then there would be no enmity. If there is no enmity, there is no hostility and fear will disappear. That is a strong indication of life course that Guru Nanak would like us to follow.

Here I would like to confess to my personal belief that might be considered a blasphemy and offend most people, even those who know me well. That is that Guru Nanak did not initiate another religion. There were too many religions and divisions among them in his time as is the case today. Today he will surely say that 'I am neither a Hindu nor a Muslim; neither a Sikh nor a Christian'. He showed mankind a path to life and living. The tragedy is that 'well meaning people', which would be 99.9% of us all, have turned it into yet another divisive and suffocating faith.

Guru Nanak's belief in One God was so absolute that the very next

thing that follows the opening verse is:

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥੧॥

True In The Primal Beginning. True Throughout The Ages. True Here And Now. O Nanak, Forever And Ever True. ||1||

Of all the creatures in Its Creation only human specie is equipped with *budhi* (brain, mind, intelligence, wisdom). Guru Nanak puts so much importance on *bibek budhi* (discerning mind) that he wants us to use it even when listening to him.

Unfortunately, when it comes to understanding Gurbani, 99.9% of us do not use *bibek budhi* and they end up as mindless *sangat* listening to fables in the Gurdwaras or devoted chelas in *deras* which are more numerous than the villages in Panjab.

Those who do use *bibek budhi*, use it in two different ways. Those who think intuitively do not perceive God as Guru Nanak would want them to. For them God is traditional to whom they can pray for Its protection, largesse and favoritism. It also requires no effort. Rare are those individuals who think of God analytically, the way Guru Nanak did, that requires more effort.

Guru Nanak's God is bountiful God of the entire universe and all the creation in it. It does not micro manage Its Creation; nor It applies its laws selectively.

So how can we describe in simple easy to understand words Guru Nanak's God? We will have to elaborate on the traditional interpretation of the opening verse. It describes God definitely not human or any other life form because it has neither a form nor any human attributes such as fear and enmity. It was there before the Creation, at the time of Creation, now and it will be there in the future, for ever and ever. It was there when there was *sunn*, nothingness. Out of this nothingness It created the cosmos, in an instant.

Does that sound like 'Big Bang' theory? Yet we do not perceive Guru Nanak as a scientist but we do consider his contemporary, Copernicus, as a scientist. Alfred Wegener published his Theory of Continental Drift in 1912 but he was not believed because he was unable to provide a convincing explanation for the physical processes which might have caused this drift. But he was right nevertheless. Similarly Guru Nanak was right about the origin of universe. It took only 500 years for the 'scientists' to propose that theory.

Similarly Guru Nanak turned the Hindu concept of transmigration into 'Origin of Species' attributed to Charles Darwin, 400 years after Guru Nanak.

Guru Nanak's God is inside every living cell of our bodies. Truth be told that our bodies are made of stardust with a spark of the Creator. You may call it soul but it is not located in any specific part of the body; it permeates the body. That is why Guru Nanak can say to a Muslim, and for that matter to an 'amritdhari' Sikh, that if you can see God in every face that in itself is your five daily prayers or recitation of five banis, respectively. In simplest language Guru Nanak's God is **'Mother of all the Forces of Nature'.**

Yes, I do believe in God but only of Guru Nanak's and not of any other religion. Most powerful instrument Guru Nanak had was his mind, *bibek budhi*. Even most of our scientists are so hide bound as to ignore what should be obvious to them under the negative influences of their formative years.

Following excerpt from the Jan-Feb 2009 Sikh Bulletin editorial is appropriate here:

"Guru Nanak (1469-1539 CE) originated a unique philosophy and challenged the existing concepts about God, heaven, hell, reincarnation, transmigration, idol worship, caste system, astrology, mantra systems, etc. in Southeast Asia."

Amen! Halleluiah! This quote came to me from a Sikh scholar who is doing a great service to the cause of Sikhi and I could not help but compliment him and told him that I agreed with his quote whole heartedly.

To that I added that Guru Nanak was not a prophet in the sense of Biblical or Muslim prophets *who claimed to speak to or spoken to by God, directly as in the case of Moses or indirectly, as in the case of Mohammed who had an Angel as an intermediary. When Bani talks about 'dhur-ki-bani' it is not God talking to Nanak; Sikhi is not a 'revealed' religion; it is born out of Gurus life experience; it is Guru's own inspiration and thought process that inspires him to*

*seek and speak fundamental truths. He wrote back that he was pleased to read my response but observed****, "No Sikh scholar could dare to say what you have said."***

He is right and therein lies the tragedy. I am not afraid to say it precisely because I am not a scholar. The tragedy is that Sikh scholars are too fearful of consequences if they break with the established tradition, as Mr. Tohra had explained away the unsikh practice of denial of sewa to the women at Harmander Sahib because of the long established tradition. The fact that Guru Nanak had broken many traditions going back centuries was inconsequential."

In a random email exchanges on the internet among many, the following caught my attention: ***"Do the Sikhs really know who the Nanak is? Is he Guru or mystic or reformer or philosopher or scientist or something else?"*** The person who wrote that was also the person who triggered my response above. That was Dr. Devinder Singh Chahal, whose book 'Nanakian Philosophy' we are serializing in The Sikh Bulletin.

Freed Zakaria, in his book 'The Post American World, Release 2.0' writes, "Indeed, the hundred years between 1450 and 1550 marked the most significant break in human history – between faith, ritual and dogma, on the one hand and observation, experimentation and critical thought, on the other. And it happened in Europe…"

Freed is referring to the period of Renaissance in Europe. One of the personalities of that period in Europe was Copernicus (1473-1543) who went against the teachings of Catholic Church by asserting that it was the earth that was revolving around the Sun and not the other way around. At the same time in India Guru Nanak (1469-1539) was challenging the Hindu concept of cosmos by asserting that there are countless earths, moons and suns and that their movements were governed by Laws of Nature.

Freed Zakaria does not know that Nanak existed; nor did Jawahar Lal Nehru. But we, the Sikhs, cannot lay entire blame on Zakarias and Nehrus. The religious scholars and religious leaders that we have produced have mostly been copy cats and influenced by right wing Hindu organizations such as Rashtriya Sikh Sangat and institutions of learning such as Banaras Hindu University. One of our recent and notorious in terms of ethics 'Jathedar' was a Vedanti, not a scholar of Gurbani. Central government, which is basically a Hindu government, whether Congress or BJP, has also done everything in its power to deny us our true faith. Indian constitution pronounces us Hindus as does most of the world.

Hardev Singh Shergill

*****

CONCEPT OF GOD IN NANAKIAN PHILOSOPHY

Chapter 13

Devinder Singh Chahal, Ph. D.

INTRODUCTION

It appears from previous Chapter, *Concept of God*, that every major religion, every philosopher, and every scientist of the world has his/her own concept of God. Guru Nanak appeared on this earth during the later part of 15th century and studied rituals and prevailing philosophy of various religions and religious sects. In fact, he traveled throughout the South Asia and Middle East and discussed with the religious leaders of various religious organizations and institutions to formulate his philosophy. Finally, he promulgated his philosophy for **the humanity of the world**. His philosophy is embodied in his Bani (verse), which has been compiled into a *Granth* (now called *Aad Guru Granth Sahib*) by Guru Arjan, who was fifth to succeed to the '*House of Nanak*', in 1604 CE.

CONCEPT OF GOD IN NANAKIAN PHILOSOPHY

Guru Nanak has discussed 'God' in his own way mostly allegorically and also by using certain metaphors as follows:

1. GOD AND *KUDRAT* (NATURE)

Guru Nanak has used the word, **ਕੁਦਰਤਿ (*Kudrat* - Nature)** extensively in his Bani. It appears that he has picked up an Arabic word, ***kudrat,*** while he was in Middle East possibly from 1511 to 1521 CE [3]. '*Kudrat*' has many meanings:

'*Kudrat*' (Nature) in Arabic means [4]: Power, Power of God, Will of God, Divine Power, and it also means *majaal* = to dare (To have enough courage or audacity for some act; be fearless; venture).

'*Kudrat*' in Punjabi-English Dictionary means [6]: Nature, created existence, universe, phenomenal or

material world, omnipotence and destruction, providence, Divine Will.

'*Kudrat*' (spelled as: ਕੁਦਰਤ, ਕੁਦਰਤਿ, ਕੁਦਰਤੁ, ਕੁਦਰਿਤ) in Bhai Kahn Singh's Kosh (encyclopedia) means [11]: Power, Maya (illusion), Creation of God (Nature).

'*Kudrat*' according to Gurcharan Singh [10] means: Power, nature, Maya, astonishing, play, unlimited power.

Nature has many meanings on the Web (wordnet.princeton.edu/perl/webwn):

- the essential qualities or characteristics by which something is recognized; "it is the nature of fire to burn"; "the true nature of jealousy"
- a causal agent creating and controlling things in the universe; "the laws of nature"; "nature has seen to it that men are stronger than women"
- the natural physical world including plants and animals and landscapes etc.; "they tried to preserve nature as they found it"
- the complex of emotional and intellectual attributes that determine a person's characteristic actions and reactions; "it is his nature to help others"
- a particular type of thing; "problems of this type are very difficult to solve"; "he's interested in trains and things of that nature"; "matters of a personal nature"

God and Nature in Dictionaries

The Dictionary of Science and Technology [8] does not define or explain terms like, the 'God', and the 'Nature', except that it describes the 'Nature' only of its involvement in the living organisms as follows:

"An abstract entity regarded as regulating or epitomizing the general activities of plants and animals, especially higher animals." This term is restricted to the living organisms, i.e. the nature of plants, or animals [8].

The English Language dictionaries have defined these terms as follows:

The Nature

"A creative and controlling force in the universe." [15].

A more explanatory definition of the 'Nature' is as follow [16]:

"A creative, controlling agent, force, or principle, or set of such forces or principles, operating or operative in a thing and determining wholly or chiefly its constitution, development, well-being, or the like."

Specifically:

(a) *In the universe, such a force or agency, often viewed as a creative guiding intelligence, or such principles regarded as established for the regulation of the universe or observed in its operation - often personified and sometimes equivalent to God, natural laws, universal order, etc.*

(b) *In an individual, an inner driving or promoting force, as instinct, appetite, desire, or the sum of such."*

(It is almost same definition given in the Dictionary of Science and Technology as above [8].

The God

"The supreme or ultimate reality."

[It is almost the same definition as given above in (a)]

"The being perfect in power, wisdom, and goodness whom men worship as creator and ruler of the universe." [15]

(This is almost the same concept of the God as that of the major religions of the world.)

The Almighty

"Having absolute power over all (Almighty God). Relatively unlimited in power." [15]

Guru Nanak has not assigned any specific name to the 'Transcendent Entity', commonly called 'God'. Therefore, for the sake of simplicity and consistency in this book, the 'Transcendent Entity' will also be called as 'God'. But a pronoun, **'It'**, has been assigned instead of 'He' or 'She' used by many theologians. The **'It'** was considered the most appropriate pronoun for this 'Transcendent Entity' free from gender classification.

Now let us study in which context the word '*Kudrat*' has been used in the Bani of Guru Nanak:

i) Kudrat as God

In the following phrase, Guru Nanak says that it is not possible for him to comprehend '*Kudrat*':

ਕੁਦਰਤਿ[1] ਕਵਣ, ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਵਾਰਿਆ[2] ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥

ਅਗਗਸ, ਜਪੁ ੧੭, ਪੰਨਾ ੪.

What is Nature[1] and how to comprehend It?.

I am not worth to be sacrificed[2] myself upon You (Nature) even once.
AGGS, Jap 17, p 4.

In the following phrase Guru Nanak considers *Kudrat* (Nature) as God:

ਕਹਣਾ ਹੈ ਕਿਛੁ[੧] ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥
ਤਉ[੨] ਕੁਦਰਤਿ[੩] ਕੀਮਤਿ[੪] ਨਹੀ ਪਾਇ ॥ਰਹਾਉ ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੫੧ [1].

Guru Nanak says:
I want to say something[1] but cannot say.
Since You[2] are the Nature[3], therefore, I cannot appraise[4] You.
AGGS, M 1, p 151 [1].

ii) Kudrat as Nature and God Pervades in it

Here Guru Nanak has indicated that *Kudrat* is Nature and God pervades in it.

ਕੁਦਰਤਿ[੧] ਕਰਿ ਕੈ ਵਸਿਆ[੨] ਸੋਇ ॥
ਵਖਤੁ[੩] ਵੀਚਾਰੇ[੪] ਸੁ ਬੰਦਾ[੫] ਹੋਇ ॥
ਕੁਦਰਤਿ[੬] ਹੈ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ ॥
ਜਾ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਤ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਸਰੈ[੭] ਸਰੀਅਤਿ[੭] ਕਰਹਿ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਕੈਸੇ ਪਾਵਹਿ ਪਾਰੁ ॥
ਸਿਦਕੁ[੮] ਕਰਿ ਸਿਜਦਾ[੯] ਮਨੁ[੧੦] ਕਰਿ ਮਖਸੂਦੁ[੧੧] ॥
ਜਿਹ ਧਿਰਿ[੧੨] ਦੇਖਾ ਤਿਹ ਧਿਰਿ[੧੩] ਮਉਜੂਦੁ[੧੪] ॥੧॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨੇ ੮੩-੮੪.

It (God) created the Nature[1] and then pervades[2] in it.
If one comprehends[4] the time[3] then one becomes bound[5] to it.
It is the Nature[6], which cannot be appraised
If someone can appraise It (Nature) even then One cannot describe it.
One tries to contemplate on Shriat[7] (Islamic Laws/Code of conduct).
However, cannot cross the sea of life without understanding It (Nature).
Being contented[8] and praying[9] for conquering the mind[10] should be your goal[11] (of life).
Wherever[12] I see, You are pervading[14] everywhere[13].
AGGS, M 1, p 83-84.

ਵਖਤੁ[੩] : Here '*Vakht*' means 'Time': Indefinite, unlimited duration in which things are considered as happening in the past, present, or future; every moment there has ever been or ever will be.
a) the entire period of existence of the known universe; finite duration, as distinguished from infinity
b) the entire period of existence of the world or of humanity; earthly duration, as distinguished from eternity.

iii) God Created by Itself and is Pervading in Nature

According to Guru Nanak It (the God) was created by itself, It created its own characters, then It created the Nature. Finally, It (God) pervades in the Nature. The following verses explain some characteristics of It, creation of the Nature, the Laws of the Nature, and Its absolute power over all.

ਆਪੀਨ੍ਹੈ[੧] ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ[੨] ਆਪੀਨ੍ਹੈ[੩] ਰਚਿਓ ਨਾਉ[੪] ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ[੫] ਸਾਜੀਐ[੬] ਕਰਿ ਆਸਣੁ[੭] ਡਿਠੋ ਚਾਉ[੮] ॥
ਦਾਤਾ[੯] ਕਰਤਾ[੧੦] ਆਪਿ ਤੂੰ ਤੁਸਿ ਦੇਵਹਿ[੧੧] ਕਰਹਿ ਪਸਾਉ[੧੨] ॥
ਤੂੰ ਜਾਣੋਈ[੧੩] ਸਭਸੈ ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦੁ ਕਵਾਉ ॥
ਕਰਿ ਆਸਣੁ[੧੪] ਡਿਠੋ ਚਾਉ ॥੧॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੩.

"It[1] (The God[1]) was created[2] by Itself[3], and
It created Its Laws of Nature[4];
Secondly, after creating the Nature[5] (
it means not under any law. It means at the state of Universe),
And by pervading[7] in the Nature, delights Itself[8] .
It[9] Itself is the Creator[10], You create and
then do[11] the expansion[12] (of the universe).
You know[13] everything; You give and take the body and life.
Pervading[14] in the Nature delights Itself."
AGGS, M 1, p 463.

ਨਾਉ[੪] = It is usually interpreted as the "Name of God" but critical analysis of theme indicates that here ਨਾਉ[੪] means ''Laws of Nature. In Punjabi Dictionary [6] it also means Dynamic creative principle, God, mystical word or formula to recite or meditate, but according to Bhai Kahn Singh [11] it means name, justice, boat, and to take bath/shower.

iv) Wastness of Kudrat

ਬਲਿਹਾਰੀ[੧] ਕੁਦਰਤਿ[੨] ਵਸਿਆ[੩] ॥
ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ[੪] ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ[੫] ॥ਰਹਾਉ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੯.

Nanak praises:
I sacrifice myself[1] on Its (God) pervasion[3] in the Nature/universe[2];
Its limit/wastness[4] cannot be comprehended[5]. Pause.
AGGS, M 1, p 469.

From the above four phrases (i to iv) it can be concluded that for Guru Nanak *Kudrat* (Nature /Universe) and God are almost the same, however, It is God who created *Kudrat* and pervades in it.

v) Sunn as God

In the following phrase Guru Nanak says God was in *Sunn* state. Is this '*Sunn'* state the same as 'Nothingness' described by scientists in these days? Go to Chapter 15, pages 184-191 for detail. According to Guru Nanak *Sunn* state is God from which the whole Nature/Universe appeared. It is the same *Sunn* or Nothingness from which Big Bang occurred.

ਸੁੰਨ[੧] ਕਲਾ ਅਪਰੰਪਰਿ[੨] ਧਾਰੀ ॥
ਆਪਿ[੩] ਨਿਰਾਲਮੁ[੪] ਅਪਰ ਅਪਾਰੀ[੫] ॥
ਆਪੇ[੬] ਕੁਦਰਤਿ[੭] ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸੁੰਨਹੁ[੮] ਸੁੰਨੁ[੮] ਉਪਾਇਦਾ[੯] ॥੧॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੩੭.

The Nothingness[1] (the God) is a state beyond any comprehension/limit[2].
It[3] (Nothingness/God) is without any law[4], infinite and incomparable[5].
It[6] (God) had created[9] the Nature/Universe[7] from this Nothingness[8].
AGGS, M 1, p 1037.

ਸੁੰਨ[੧] : Nothingness: A point where gravitational forces caused matter, space and time to be infinitely compressed to become 'Nothingness'. This 'Nothingness' may be called Singularity – just one point.

ਨਿਰਾਲਮ[੪] : It is usually translated as 'unattached', in fact Nothingness, there is no law operative.

vi) Kudrat as Laws of Nature

Every action and reaction in the universe and in every living organism are governed by the Laws of Nature* or the Laws of Universe:

ਹੁਕਮੈ[੧] ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ[੨] ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ[੧] ਨ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ[੧] ਜੇ ਬੁਝੈ[੩] ਤ ਹਉਮੈ[੪] ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ ॥੨॥
ਅਗਗਸ, ਜਪੁ ੨, ਪੰਨਾ ੧.

Everything[2] is in interiority of the Laws of Nature[1],
Nothing is in exteriority of the laws of Nature[1].
Nanak says:
If one can realize[3] the above fact of Laws of Nature[1],
Then one can get rid of egoism[4]/egotism.
AGGS, Jap 2, p 1.

ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ[੧] ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ[੨] ॥
ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ[੩] ਤੇਤਾ ਨਾਉ[੪] ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ[੫] ਨਾਹੀ ਕੋ ਥਾਉ[੬] ॥
ਕੁਦਰਤਿ[੭] ਕਵਣ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ[੮] ॥
ਵਾਰਿਆ[੯] ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥
ਅਗਗਸ, ਜਪੁ ੧੯, ਪੰਨਾ ੪.

"As is ordered[1], so is done[2].
Whatever is created[3], It is done under the Laws of Nature[4].
There is no place[6] without the Laws of Nature[5].
Nature/universe[7] is beyond comprehension[8].
I (Nanak) cannot sacrifice[9] myself even once upon You (for the creation).
AGGS, Jap 19, p 4.

ਨਾਉ[੪] / ਨਾਵੈ[੫] = It is difficult to understand ਨਾਉ[੪] ਨਾਵੈ[੫] as the Laws of Nature for many theologians but critical analysis of theme indicates that here ਨਾਉ[੪] / ਨਾਵੈ[੫] means 'Laws of Nature' as discussed earlier.

*For more details on *Hukm* (Laws of Nature) go to Chapter 14.

In the following phrases Guru Nanak explains only God is not under any Law of Nature but every thing and every being, and every action and reaction are under the Laws of Nature/Universe:

ਨਿਰਭਉ[੧] ਸੋ ਸਿਰਿ ਨਾਹੀ ਲੇਖਾ[੨] ॥
ਆਪਿ[੩] ਅਲੇਖੁ[੪] ਕੁਦਰਤਿ[੫] ਹੈ ਦੇਖਾ[੬] ॥
ਆਪਿ[੩] ਅਤੀਤੁ[੭] ਅਜੋਨੀ[੮] ਸੰਭਉ[੯] ਨਾਨਕ ਗੁਰਮਤਿ[੧੦] ਸੋ ਪਾਇਆ[੧੧] ॥੧੨॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੪੨.

It (God) is not under any law[1] and no destiny[2] is written on Its head.

It[3] (God) is ineffable[4]; however, Its Nature/Universe[5] is visible[6].

Since antiquity[7] it indicates that It[3] does not come into anthropomorphic form[8] and has been created of Its own[9], one understands[11] through enlightening philosophy[10].

AGGS, M 1, p 1042.

ਗੁਰਮਤਿ[੧੦] : ਗੁਰ + ਮਤਿ = enlightener + philosophy = Enlightening philosophy.

ਸਰਬ ਜੀਆ ਸਿਰਿ ਲੇਖੁ[੧] ਧੁਰਾਹੂ[੨] ਬਿਨੁ ਲੇਖੈ ਨਹੀ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥

ਆਪਿ ਅਲੇਖੁ ਕੁਦਰਤਿ[੩] ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਹੁਕਮਿ[੪] ਚਲਾਏ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥੧॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੯੮.

Right from the beginning[2] the complete blueprint is written[1] (on DNA) of each being and there is no being without such blueprint.

But God is without any blueprint, after creating the Laws of Nature[3] and watches that these laws[4] are operative.

AGGS, M 1, p 598.

ਕੁਦਰਤਿ[੧] ਦਿਸੈ ਕੁਦਰਤਿ ਸੁਣੀਐ ਕੁਦਰਤਿ ਭਉ ਸੁਖ ਸਾਰੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ[੨] ਆਕਾਸੀ[੩] ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਆਕਾਰੁ[੪] ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਕਤੇਬਾ[੫] ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਵੀਚਾਰੁ[੬] ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪੈਨ੍ਣੁ ਕੁਦਰਤਿ ਸਰਬ ਪਿਆਰੁ ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਜਾਤੀ[੭] ਜਿਨਸੀ[੮] ਰੰਗੀ ਕੁਦਰਤਿ ਜੀਅ ਜਹਾਨ[੯] ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਨੇਕੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਬਦੀਆ ਕੁਦਰਤਿ ਮਾਨੁ[੯] ਅਭਿਮਾਨੁ[੧੦] ॥

ਕੁਦਰਤਿ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ[੧੧] ਕੁਦਰਤਿ ਧਰਤੀ ਖਾਕੁ ॥

ਸਭ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ[੧੨] ਤੂੰ ਕਾਦਿਰੁ[੧੩] ਕਰਤਾ ਪਾਕੀ ਨਾਈ[੧੪] ਪਾਕੁ ॥

ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ[੧੫] ਅੰਦਰਿ ਵੇਖੈ[੧੬] ਵਰਤੈ[੧੭] ਤਾਕੋ ਤਾਕੁ[੧੮] ॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੪.

Under the Laws of Nature[1] one sees, hears, fears, and pleases oneself.

The Laws of Nature are in every creation[4].

(Here the so-called Patals[2] and Akashes[3] *are the metaphors that cover the whole creation. These are mythical terms.)*

Veds , Puran and Semitic books[5] All of these discuss[6] that the Laws of Nature pervade everywhere.

Eating, drinking, wearing and love are all under the Laws of Nature.

All the species[7] of all kinds[8] of beings of the world[9] are under the Laws of Nature.

One gets virtues, sins, honor and vainglory[10] under the Laws of Nature

The air, water, fire[11], earth, and soil are under the laws of Nature.

It is all Your Laws of Nature/universe[12] and You are the Creator[13], and You[14] are holiest of all.

Nanak says:

It (God) sees[16] and keeps fixed gaze[18] that every thing prevails[17] under Its Laws of Nature[15].

AGGS, M 1, p 464.

2. GOD AS ਅਗਮ (AGAM) AND ਅਗੋਚਰ (AGOCHAR)

Agam and *Agochar* are the two words used often for God by Guru Nanak in his Bani. ਅਗਮ (***Agam***) means Inaccessible, Unapproachable, and also Incomprehensible or Inscrutable. And ਅਗੋਚਰ **(*Agochar*)** means Ineffable and unfathomable. For example,

ਬਾਬਾ ਅਲਹੁ ਅਗਮ[੧] ਅਪਾਰੁ[੨] ॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੩.

O Baba! "The Allah (God) is Inaccessible[1] and Infinite[2]."

AGGS, M 1, p 53.

ਅਗਮ[੧] ਅਗੋਚਰੁ[੨] ਅਲਖੁ[੩] ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ[੪] ਹਰਿ ਜਾਣੁ ॥੧੧॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੮੯.

God is inaccessible[1], Ineffable/Unfathomable[2] and unseen[3]; Oh Guru-oriented[4]! Understand this fact of the God.

AGGS, M 1, p 789.

ਸੰਤ[੧] ਪਿਆਰੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ[੨] ਨਾਨਕ ਹਰਿ[੩] ਅਗਮ[੪] ਅਗਾਹੁ[੫] ॥੨੦॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੫੬.

Nanak says:

Oh dear Saints[1] of Infinite God[2]! The God[3] is Inaccessible[4] and Incomprehensible[5].

AGGS, M 1, p 556.

ਅਗਮ[੧] ਅਗੋਚਰ[੨] ਅਲਖ[੩] ਅਪਾਰਾ[੪] ਚਿੰਤਾ[੫] ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੯੫.

Oh the Inaccessible[1], Unfathomable[2], Invisible[3] and Infinite[4] (God)!
Please take care[5] of us.
AGGS, M 1, p 795.

ਅਣਮੰਗਿਆ[1] ਦਾਨੁ ਦੇਵਸੀ ਵਡਾ ਅਗਮ[2] ਅਪਾਰੁ[3] ॥੩੪॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੩੪.

The Inaccessible[2] and Infinite[3] God will give (everything) without asking for[1].
AGGS, M 1, p 934.
Here the theme is that God has already created all resources necessary for sustaining life on this Earth. It is up to the living beings how to use these resources.

ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀ[1] ਅਗਮ[2] ਅਪਾਰੈ[3] ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੨੨.

How can we praise[1] the Inaccessible[2] and Infinite[3] God?
AGGS, M 1, p 1022.

ਤਿਤੁ[1] ਅਗਮ[2] ਤਿਤੁ[1] ਅਗਮ[2] ਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਤੁ[3] ਬਿਧਿ[4] ਜਾਈਐ ਰਾਮ ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੩੬.

Oh God! Tell me, with which[3] method[4] I can approach that[1] Inaccessible[2] - the completely Inaccessible[2] God.
AGGS, M 1, p 436.

ਓਹੁ[1] ਅਗਮੁ[2] ਅਗੋਚਰੁ[3] ਏਕੰਕਾਰੁ[4] ॥੫॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੧੮੮.

The Oh[1] One and Only Creator[4] is Inaccessible[2] and Ineffable/Unfathomable[3]. 5.
AGGS, M 1, p 1188.

ਤੂ ਕਰਤਾ[1] ਪੁਰਖੁ ਅਗੰਮੁ[2] ਹੈ ਰਵਿਆ[3] ਸਭ ਠਾਈ[4] ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੨੯੧.

You, the Creator[1], are Inaccessible[2] and pervading[3] everywhere[4].
AGGS, M 1, p 1291.
Note: Some theologians consider ਅਗਮ (*Agam*) as incomprehensible through the human senses. If it is so even then it means Inaccessible.

3. GOD AS ਨਿਰਗੁਣ (NIRGUN) AND ਸਰਗੁਣ (SARGUN)

It is generally believed by many Sikh theologians that God is *Nirgun* (without any attributes) but can become *Sargun* (with all attributes). This concept is supporting the existence of God in Trinity and in anthropomorphic form according to ancient philosophical concept of God. Let us first study the meanings of these two words before examining the concept of *Nirgun* and *Sargun* in the Bani of Guru Nanak.

Meanings in Punjabi Dictionary [6]:
ਨਿਰਗੁਣ (*Nirgun*) = Without attributes; Transcendent aspect of reality; without merits, virtue or quality; useless.
ਨਿਰਗੁਣਆਰਾ (*Nirguara*) = A person without merit and goodness; worthless.
ਸਰਗੁਣ (*Sargun*) = Embodied with qualities or attributes; immanent* aspect of God as against Transcendent.
***Immanent**: Means God as existing in and extending into all parts of the created universe. However, this attribute is different than that of Trinity and Anthropomorphic Form of God. This is not an attribute to be ਸਰਗੁਣ (*Sargun*).

Mahan Kosh [11]:
ਨਿਰਗੁਣ, ਨਿਰਗੁਣਿ, ਨਿਰਗੁਨ = ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ, ਰਜ, ਤਮ ਗੁਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ; ਸ਼ੁੱਧ; ਬ੍ਰਹਮ (Free from Maya; Pure; God) Without attributes; without merits; without any power;
ਨਿਰਗੁਣਆਰ, ਨਿਰਗੁਣਆਰਾ = A person without any merits.
ਸਰਗੁਣ, ਸਰਗੁਨ, ਸਰਗੁਨੀ = With attributes; ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ, ਰਜ, ਤਮ ਗੁਣ ਸਹਿਤ; endowed with wisdom, with merits.

Now there is a question:
If God is *Nirgun* as 'Transcendent Entity' then how could God also exist in *Sargun* Form as having attributes of ਮਾਇਆ (*Maya*)?

The critical study of following phrases from the Bani of Guru Nanak does not support the concept that God can exist in two forms – *Nirgun* as well as *Sargun*. In general Guru Nanak has used the word, *Nirgun*, for a person, who is without any merit and is unworthy:

ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ[1] ਗੁਣੁ[2] ਕਰੇ ਗੁਣਵੰਤਿਆ[3] ਗੁਣੁ ਦੇ ॥
ਅਗਗਸ, ਜਪੁ ੭, ਪੰਨਾ ੨
Nanak says:
God blesses the unworthy people[1] with virtue[2], and bestows more virtues on the virtuous persons[3].

AGGS, Jap 7, p 2.

ਸਾਕਤ[1] ਨਿਰਗੁਣਿਆਰਿਆ[2] ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ[3] ਪਛਾਣੁ ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੬੩.

Oh, worthless[2] and cynical[1] having no attributes!
Recognize your own roots[3] (the origin).
AGGS, M 1, p 63.

ਹਮ ਪਾਪੀ[1] ਨਿਰਗੁਣ[2] ਕਉ ਗੁਣੁ ਕਰੀਐ ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੨੨੮.

We are useless[2] without any merit and sinners[1]. How could we develop good attributes?
AGGS, M 1, p 228.

But *Nirgun* has also been used for God to portray It as 'Transcendent Entity':

ਨਿਰਗੁਣ[1] ਰਾਮੁ[2] ਗੁਣਹ ਵਸਿ ਹੋਇ ॥
ਆਪੁ ਨਿਵਾਰਿ ਬੀਚਾਰੇ ਸੋਇ ॥ਰਹਾਉ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੨੨੨.

The God[2], Who is without any attributes[1] (Transcendent) but all the attributes are under Its own control. The one, who gets rid of egoistic attributes (bad attributes), can contemplate the God (Transcendent Entity).1.Pause.
AGGS, M 1, p 222.

However, in the following phrase the Transcendent God has been presented as God with attributes as follows:

ਅਵਿਗਤੋ[1] ਨਿਰਮਾਇਲੁ[2] ਉਪਜੇ[3] ਨਿਰਗੁਣ[4] ਤੇ ਸਰਗੁਣੁ[5] ਥੀਆ[6] ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੪੦.

Some writers have translated the above phrase indicating that the *Nirgun* God became *Sargun*:
a. Gopal Singh [9]:
From the Absolute, He, of Himself, became manifest, the Pure One; from being attributeless, he Endowned Himself with Attributes.
b. Talib [14]:
From the Formless arose the Pure Essence,
From the unattributed became the attributed.
c. Manmohan Singh [12]:
From formless the Lord assumed the Immaculate Form and from the state of being without any attributes, He became one with attributes.
d. Sant Singh Khalsa [7]:
From His state of absolute existence, He assumed the immaculate form; from formless, He assumed the supreme form.
e. Prof Sahib Singh [13] :
(ਜਦੋਂ) ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਬਣਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਆਪਣੇ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਆਤਮਕ ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਆਕਾਰ ਵਾਲਾ ਬਣ ਕੇ ਸੂਖਮ ਤੇ ਅਸਥੂਲ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ...

Its word by word translation:
The Pure God appeared from the Absolute Form then assumed definite form and shape (Sargun).

It appears that this phrase of Guru Nanak has invariably been translated that God became *Sargun* (with attributes - Trinity, Anthropomorphic Form) from *Nirgun* (Transcendent Form) under the influence of ancient philosophy. However, if we keep the whole Nanakian Philosophy in view this phrase can be interpreted as follows:

ਅਵਿਗਤੋ[1] ਨਿਰਮਾਇਲੁ[2] ਉਪਜੇ[3] ਨਿਰਗੁਣ[4] ਤੇ ਸਰਗੁਣੁ[5] ਥੀਆ[6] ॥
ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੪੦.

From Sunn[1] State (Nothingness) the immaculate[2] (God) appeared[3]; then from this state of without attributes[4] (God) assumed[6] the immanent state[5].
AGGS, M 1, p 940.

ਅਵਿਗਤ = It has been interpreted by Bhai Kahn Singh [11] as a state which cannot be described. Scientifically this state is 'Nothingness' which is equivalent to 'Sunn' of Guru Nanak (Go to Chapter 15, pages 184-191, for details on Sunn and Nothingness).

ਸਰਗੁਣੁ[5] = Immanent State. It means God become parmanently pervading in the Universe. This is the real meaning of ਸਰਗੁਣੁ in Nanakian Philosophy.

Although many writers have interpreted the above phrase in which it is apparent that God assumed attributed state (*Sargun*) from *Nirgun* state, however, describing God as *Sargun* goes against the basic principle of Nanakian Philosophy that God does not exist in Trinity and in Anthropomorphic Form.

Now there is another question:
Do the attributes assigned to God in the Commencing Verse make it *Sargun*?

These arttibutes in the Commencing Verse (so-called Mool Mantra) of the AGGS are as follow:
The One and Only, Oh, the Infinite;
Exists;
Creator;

Without fear
(Not governed by any other – Not under any Law of Universe);
Without enmity;
Timeless (Without effect of time and space);
Neither takes birth nor dies;
(Never comes into any anthropomorphic form)
Created by Itself;
Enlightener; and Bounteous.

All these attributes assigned to God by Guru Nanak do not make God as *Sargun* (in any defined form or in Trinity or in anthrapomorphic form) because all these attributes make God as Transcendent Entity which means It is still *Nirgun*.

4. GOD IS INSIDE EVERY LIVING BEING

Finally, Guru Nanak says that God resides in every living being:

ਸਾਚਉ[1] ਦੂਰਿ ਨ ਜਾਣੀਐ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸੋਈ ॥

ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਰਵਿ[2] ਰਹੇ ਕਿਨਿ ਕੀਮਤਿ[3] ਹੋਈ ॥੩॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੨੧.

The Ever-existing[1]Entity (God) is not far away;
It is inside of every living being.*
Wherever one sees, It is pervading[2] everywhere;
Nobody can evaluate[3] Its reality.
AGGS, M 1, p 421.

* *It is inside of every living being.* Is it not the same expression revealed by Guru Nanak about 5 centuries ago, which is being accepted now as discussed previously (of regulating and epitomizing activities of living being as mentioned in the Dictionary of Science and Technology [8]).

5. GOD WITHOUT ANY NAME

In some religions, God is incarnated in human form with different names at different times and most of the times the incarnated god has a wife or a consort. Guru Nanak rejects the incarnation of the God into human form from time to time as accepted in some religions. A number of names have been assigned to God e.g. Allah, Rahim, Ram, Gobind, Gosain, etc. Guru Nanak has not assigned any descriptive or specific name (ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ) to God because of It being as Transcendent Entity. Further analysis of Gurbani also reveals that no particular name has been given to God, because there is no such name by which one could imagine the God – the Transcendent Entity.

In general, God is addressed as male. When God is addressed or presented as a male, some women get offended that how come God is never addressed as female. Therefore, Guru Nanak preferred to use non-descriptive names, e. g. ਓਹੁ, ਆਪਿ, ਆਪੇ, ਏਕੁ, ਤੂ, ਤੁ, ਤੁਹੀ, ਅਗਮ, ਬੇਅੰਤੁ, etc.

Guru Nanak Says that the name of God is ***'sach'*** or ***'sat'***. In fact it is not a name but Its characteristic that means It exists and It existed even before the beginning of the time and space. For example, in ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ there is neither any descriptive nor any specific name in the above phrase, even there is no indication to whom it is being addressed (Go to Chapters 9 and 10 for details). The above principle of Nanakian Philosophy has been explained by Guru Arjan as follows:

ਕਿਰਤਮ[1] ਨਾਮ[2] ਕਥੇ[3] ਤੇਰੇ ਜਿਹਬਾ[4] ॥

ਸਤਿ[5] ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ[6] ਪੂਰਬਲਾ[7] ॥

ਅਗਗਸ, ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੧੦੮੩.

"Your tongue[4] recite[3] the descriptive names[1] of That (Transcendent Entity).
That existed[5] even before[6] the beginning of the time and space[7].
(Therefore Its name is Ever-existing Entity.)
AGGS, M 5, p 1083.

CONCLUSIONS

From above critical analysis of Nanakian Philosophy embodied in the Bani of Guru Nanak, one can easily conceptualize the God of Guru Nanak as follows:

1. God was created by Itself from *Sunn* (Nothingness) and exists forever.
2. Then created the Nature (Laws of Nature, Laws of Universe) and pervades in It.
3. Every action and reaction in the universe and in the living beings is happening under the Laws of Nature/Laws of Universe.
4. God and the Nature are one and the same entity.
5. God is *Agam* (Inaccessible) and *Agochar* (Ineffable/Unfathomable), thus no descriptive or specific name can be assigned to God.
6. There is no Trinity of God and It does not come into anthropomorphic form.
7. There is no effect of time and space on God.

Therefore, the God of Guru Nanak is Transcendent

Entity (beyond our comprehension) that means God is *Nirgun* in this respect but it is also *Sargun* in respect of It being Nature, Laws of Nature, and pervading in Nature as well as in every living being in the whole Universe but not in Trinity or in anthropomorphic form.

Dr Bradley [2] summarized his observations about the views of scientists about God as follows:
"He clearly said that Einstein's "God" is not at all like the God that most people think of when they hear the word. Neither is the "God" of a famous cosmologist and mathematician, Stephen Hawking, whose talk of "*The Mind of God*" has given comfort to many religious believers. Hawking also is a pantheist when asked:
"Yes, If by God is meant the embodiment of the 'laws of the universe'."

The seventeenth century philosopher, Baruch Spinoza, said [5]:
God is Nature.
To Spinoza, Nature is the true expression of God. And each of us is part of it. Unfortunately it was not understood by the clergy and he was excommunicated from the Jewish community in Amsterdam and he was also condemned by Christians for being atheist.

Spinoza also rejected the concept of God in anthropomorphic form.

According to Green [5] **'Nature is everything'**. There is mass, energy, atoms, molecules, life, thought, people, societies, galaxies and perhaps even multiple universes as speculated.

Wikipedia [17], based on many articles, puts the thoughts of Spinoza 1632-1677) as follows:
"Spinoza contended that ***"Deus sive Natura*" ("God or Nature")** was a being of infinitely many attributes, of which extension and thought were two. His account of the nature of reality then seems to treat the physical and mental worlds as one and the same. The body and the mind are both comprised of the universal substance, and no difference exists between them. This formulation is a historically significant panpsychist solution to the mind-body problem known as neutral monism. The consequences of Spinoza's system also envisage a God that does not rule over the universe by providence, but a God which itself is a part of the deterministic system of which everything in nature is a part. Thus God is the natural world and has no personality."
When a question was posed to Albert Einstein, do you believe in God? His answer was:
I believe in God of Spinoza.

Had Einstein read the Nanakian Philosophy about Nature as God he would have said:
Yes I do believe in God of Guru Nanak.

To another Question about religion Albert Einstein answered:
"A knowledge of the existence of something we cannot penetrate, of the manifestation of the profoundest reason and the most radiant beauty – it is this knowledge and this emotion that constitute the truly religious attitude; in this sense, and in this sense alone, I am deeply religious man." [2]

Now I would like to pose the following question to the theologians and philosophers of the world:
Are the modern scientists and the philosophers not thinking about God on the same line as conceptualized by Guru Nanak during 15th and 16th centuries?

REFERENCES

1. AGGS = Aad Guru Granth Sahib. 1983 (reprint). Publishers: Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, Amritsar. (M = Mahla, i.e., succession number of the Sikh Gurus to the House of Guru Nanak, p = Page of the AGGS).
2. Bradley, Ray. Year?. Philosophy of Science: Did Einstein believe in God? http://www.eequalsmcsquared.auckland.ac.nz/sites/emc2/tl/philosophy/einstein_god.cfm
3. Chahal, D. S. 2007. How long was Guru Nanak's travel towards Middle East? Understanding Sikhism Res. J. 9, 2: 34-36 and 26.
4. Ferozuddin, Maulvi.200. *Ferozul-Lughat Jadeed*. Educational Publishing House, Delhi.
5. Green, James Craig. Spinoza's God, Individual Choice and Society. http://www.waterwind.com/spinoza.html
6. Joshi, S. S. , Gill, Mukhtiar Singh (eds.) and Singh Gurmukh (compiler). 1994. Punjabi - English Dictionary, Punjabi University, Patiala.
7. Khalsa, Singh Sahib Sant Singh. (3rd Ed.). Siri Guru Granth Sahib (English Translation). Hand Made Books, 899 N. Wilmot, Suite C-2, Tucson, Arizona 85711, USA (Online)
8. Morris, Christopher (ed.). 1992. Academic Press Dictionary of Science and Technology. Academic Press, New York.
9. Singh, Gopal (Dr). 1987. Sri Guru Granth Sahib (English Version). Vol. 4. World Sikh Centre Inc. New Delhi, London, New York.
10. Singh, (Dr) Gurcharan. 2000. *Sri Guru Granth Kosh: Gurmukhi to Gurmukhi* (Punjabi). Prof Sahib Singh Trust (Reg.), Patiala, India.
11. Singh, Kahn (Bhai). 1981. *Mahan Kosh* (Punjabi). Bhasha Vibhag,

Punjab, Patiala.
12. Singh, Manmohan. 1981 (second edition). Sri Guru Granth Sahib: (English & Punjabi Translation). 8 vols. Publishers: Shiromani Gurdwara Parbandhak Committee, Amritsar.
13. Singh, Sahib (Dr). 1972. *Sri Guru Granth Sahib Darpan.* (Punjabi). Vol. 10. Raj Publishers (Reg.), Jallandhar.
14. Talib, Gurbachan Singh. 1988. Sri Guru Granth Sahib. Vols. 4.Punjabi University, Patiala.
15. Webster Ninth New Collegiate Dictionary. 1991. Thomas Allen & Sin Ltd. Markham, Ontario.
16. Webster's New International Dictionary of English Language (Unabridged). 1961. G. C. Merriam Company, Springfield, Mass.
17. Wikipedia. Baruch Spinoza. http://en.wikipedia.org/wiki/Baruch_Spinoza

(Reproduced from: Chahal, D. S. 20o8. Nanakian Philosophy: Basics for Humanity, IUS and Singh Brothers, Amritsar.)

[Nanakian Philosophy - Basics for Humanity, ISBN 978-0-9734291-3-8. Reproduced with Permission of the author – Prof. Dr. Devinder Singh Chahal. Due to lack of space the diagrams mentioned in the article have not been included. For that the readers may refer to the book. See page 40. ED.]

*****

AKHAND PAATH RITUAL OR SPIRITUAL?

Karminder Singh Dhillon, PhD (Boston)

THE SIKH REHAT MARYADA (SRM) stipulation for the *akhand paath* begins as follows:

(ੳ) ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਿਸੇ ਭੀੜ ਜਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[1]

This stipulation provides the two conditions during which an *akhand paath* is to be done - ਭੀੜ and ਉਤਸ਼ਾਹ. The Punjabi University Patiala's dictionary defines ਭੀੜ as "multitude, swarm, stampede, crisis."[2] The same dictionary defines ਉਤਸ਼ਾਹ as "zeal, enthusiasm, ardour, verve, avidity." Comparatively both terms (ਭੀੜ and ਉਤਸ਼ਾਹ) thus denote two **extreme** ends of sorrow and happiness respectively. Using the vocabulary of the Punjabi University, it can be surmised that an *akhand paath* is to be done when one's sorrow is akin to being "swarmed or stampeded with a multitude of crisis," or when one's joy is one of "enthusiasm, ardour, verve and avidity". Given the modern world we live in, sorrow and happiness are very subjective indeed. Yet such subjectivity cannot take away rationale and logic from our attempt to make sense of the above mentioned SRM stipulation. And in doing so the one thing that comes across clear is that this is a **limiting** clause. The purpose of using the terms (ਭੀੜ and ਉਤਸ਼ਾਹ) is to considerably and seriously **narrow** the scope of the emotions of happiness and sorrow that are being considered and thereby limit the circumstances under which an *akhand path* is to be undertaken.

The following two points help establish this "limiting clause" argument. First, the provision of limiting clauses is **not** the norm in the SRM. There is no such clause for stipulations regarding *sadharan path* and *kirtan* for instance. The conclusion therefore is that the limiting clause for the *akhand paath* is deliberate, calculated and purposive. In fact the stipulations on *sadharan paath* have the exact opposite objective – "it should be done by EVERY Sikh, at EVERY opportunity and EVERY day even."[3] The section on *akhand paath* comes immediately after *sadharan paath*. It is thus logical to assume that the *panth* was definite in the intent that while the *sadharan path* was **virtually unlimited** in its conditions, the *akhand paath* on the other hand was to be **severely limited**. Why this needs to be the case will be dealt with later in this article.

Second, there are other equally severe limiting clauses and principles within the **remaining** SRM portion on akhand paath. Such a situation suggests that the limitations of ਭੀੜ and ਉਤਸ਼ਾਹ are not accidental. Within the first para there are the two additional ones: (i) ਪਾਠ ਸਾਫ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੇ। (That the *paath* be clear and correct) (ii) ਪੜ੍ਹਨਾ ਜਿਸ ਤੋ ਸੁਣਣ ਵਾਲਾ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੈ. (Reading

[1] *Sikh Rehat Maryada*, SGPC, 2006 Punjabi Version, p 17.
[2] *Punjabi University Punjabi English Dictionary*, Punjabi University Patiala, 1999. P 644.
[3] SRM, p 16, Sadharan Path (a)

or Recital, from which the listener is unable to understand, is contempt of Gurbani). Within the second paragraph there are two more limitations (i) ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜਿਸ ਪਰਵਾਰ ਜਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਕਰੇ, ਟੱਬਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ, ਸਾਕ ਸਬੰਧੀ, ਮਿਤਰ ਆਦ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਨਾ। ਪਾਠੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮੁਕਰਰ ਨਹੀ। (The family or *sangat* that desires to do an *akhand paath* should recite it **themselves**, or collectively with family members, relatives and friends. The number of people reciting is not fixed. Further, (ii) ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਪਾਠੀ ਆਪੇ ਇਕਲਾ ਬਹਿ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਟੱਬਰ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਨਾ ਸੁਣਦਾ ਹੋਵੇ। It should never be the case that the person reciting does so all by himself/herself, and no member of the family or *sangat* is listening.

Even those with a cursory appreciation of Gurbani would appreciate the severity of the *implications* of the above limitations. Three come to mind immediately. First, since an *akhand paath* must be done by oneself, family, relatives and friends, the implication is that it **cannot and should not be done by hired hands who do so on account of payment.** The concept of paying people to do it is contrary to the intent of the *akhand paath* all together. Second, since the *paath* must be clear and correct, the implication is that those reciting it (self, family, relatives and friends) must possess a reciting ability of a higher standard. The assumption is that they have **themselves** undertaken enough *sadharan paaths* in their lifetimes prior to engaging in an *akhand paath.* The third implication is that those who are undertaking the *akhand paath* must not only ensure that they, their family, relatives and friends recite it, but they must all also **sit and listen** to it to the maximum extent possible. The fourth implication is by far the most serious, and hence most limiting. It arises from the admonishment that **reciting in a manner that does not enable the listener to understand is contempt of Gurbani.** The implication is that if attention is not paid to this aspect, then the entire exercise stands at risk of becoming contemptuous instead of praiseworthy.

The reasons behind the above severe limitations lie within the philosophical underpinnings of Sikhi and Gurbani. Sikhi principles are varied, but four are **fundamental** and of relevance here. The first has to do with the character and nature of Sikhi. On page 465 of the GGS, the Guru provides a spiritual definition of Sikhi as "ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ ॥" (Sikhi is the learning and reflection of the Guru's thought process.) By deduction therefore, the most important aspect of Sikhi is the **message** of the Gurus which is embodied in Gurbani. The 1430 pages is the living Guru in the sense that the *Shabad* (message) is the guiding and commanding force of the spiritual journey of the Sikh. A Sikh needs **to connect to the core of this message**. The second fundamental principle has to do with the nature and purpose of Gurbani. The starting point of the Sikh's journey of Gurbani (as laid out in the order of the *paurees* in Japji)[4] is ਸੁਣਨਾ (listening). It is NOT hearing. Listening happens with the mind, while hearing is a function of the ears. The activity of essence in Sikhi is thus listening, as Guru Ram Das ji states on page 719 of the GGS: ਸੁਨਿ **ਮਨ** ਅਕਥ ਕਥਾ ਹਰਿ ਨਾਮ ॥ Listen, **O mind**, the unspeakable discourse and Name of the Lord. The midpoint of the spirituality journey is ਮੰਨਣਾ (internalizing, or believing). Listening leads to internalizing because the mind is involved in both processes. Listening leads to believing because the mid-point of listening and believing is knowing. Knowing cannot happen unless the

[4] There are four *paurees* regarding *Sunena* in Japji. They are immediately followed by four on *Manena*. And these inturn are followed by the *Parwaan pauree*. The above flow is developed from this flow within the Japji. For a detailed argument see my series of articles titled Understanding Japji which are available at www. sikhbulletin.com

mind is present. Kabir says on page 656 of the GGS: ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਜਾਨਿਆ ॥ ਜਬ ਜਾਨਿਆ ਤਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥ (Now I know. And when I know, my mind believes). The final point on this journey is ਪਰਵਾਨ acceptance of the message by the Sikh, and acceptance of the Sikh's journey by the Guru. It is only at this point that the business of bringing the *Shabad* into the practical life of the Sikh can begin. The third foundamental principle has to do with the mere act of reading – reading without listening and without attempt at understanding. Guru Nanak says on page 468 of the GGS ਪੜੀਐ ਜੇਤੀ ਆਰਜਾ ਪੜੀਅਜਿਤੇ ਸਾਸ ॥ ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥ (One may read all one's life; one may read with every breath. O Nanak, only one thing is of any account: (such reading) is useless babbling and idle talk in ego.) It is idle talk in ego because beyond being able to lay claim to how many times one has read, there is no real benefit. The fourth fundamental principle is embodied in the Gurbani verse from the GGS page 474 : ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰੀਐ (With one's own hands, one resolves one's own spiritual affairs). The notion of hiring others to perform spiritual deeds on our behalf is anti thesis to everything Sikhi stands for. Equally repugnant is the existence of pseudo professionals who go around making a living "doing spiritual deeds" for others. This group is referred to by Guru Nanak on page 1245 of the GGS as follows: ਧ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ ॥ਖੇਤੀ ਜਿਨਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ ॥ (Cursed are the lives of those who read and write the Lord's Name to sell it. Their crop is devastated — what harvest will they have?) A Sikh should pause to think here: if the crop of those I hired is devasted, how can they make mine green?

So the answer to the question "why the limitations within the SRM with regard to *akhand path*" is this: without them, the *akhand path* practice runs contrary to everything that Sikhi stands for. The following paragraphs attempt to elaborate this very assertion.

AKHAND PAATHS AS THEY ARE DONE TODAY. The first point that strikes even the casual observer is the fact that *akhand paths* are being undertaken for the **flimsiest of reasons** or for no particular reason at all. The first limiting factor - ਭੀੜ ਜਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ has been thrown out of the window. Wealthy and not so wealthy individuals are undertaking them merely to make a statement of their financial abilities or of the influence they have over their *sangats*. Gurdwaras undertake them to celebrate renovations to their *langgar* halls, parking areas or even toilets. *Deras* have *akhand paaths* running non-stop merely to prove that they are more spiritual than other institutions. They claim to undertake a *banee da parvaah*; literally a stream or fountain of *banee*. It matters not if no one is drinking even a drop from such streams. *Barsis* for mortals that died moral deaths decades ago, birthdays, new material acquisitions, job promotions, pay rises etc - the list is as long as it is mindless – have become the excuses for Sikhs to undertake *akhand paths*. The second glaring point regarding modern day *akhand paaths* is that they are invariably done by hired hands or paid individuals. Their number is fixed (contrary to the SRM injunction) because of the monetary factor. The third is that virtually no one sits down to listens. *Akhand paaths* are recited by these hired hands at Formula One speeds to the walls of empty Gurdwaras while the *sangats* are either absent or sitting in the *langgar* halls. One is hard pressed to blame the *sangat* because to sit and listen to such paid recitations would be meaningless and totally unfruitful if one intends to understand any messages of Gurbani. After all the prime objective of the paid *pathee* is to complete his two hours, finish his 60 page quota and collect payment. The most glaring and

dangerous (from a spiritual stand point) however is the fact that *akhand paaths* have become cash cows for Gurdwaras and many other institutions. These institutions have trampled upon the most fundamental principles relating to Gurbani by putting up *akhand paaths* for sale. A Gurdwara announces that it is conducting a fixed number of *akhand paaths* within a fixed time frame. Some do them concurrently – multiple *akhand paaths* at a time, others consecutively – one after another in a continuous string. The latter has emerged as a new concept in our Gurdwara practices as *laree akhand paaths*. These are then sold at fixed prices. All the family has to do is pay the amount and one particular *akhand paath* will be assigned to it via the family's mention in the starting and ending *ardas*. All other arrangements are undertaken by the Gurdwara in collaboration with a group of *pathees* on hire. Families that cannot afford the full rates can buy "shares." The consequences of these transgressions are serious and need our attention. Three are listed below.

First, *akhand paaths* as they stand today have lowered the stature of Gurbani to that of a *means to an end*. This is the direct result of the mindless reciting that we call *akhand paath* or the so called *banee da parvaah*. It is mindless because we have not applied out minds at any step of the process of the *akhand paath*. It is mindless because we are doing it for the wrong reason (or no reason at all). It is mindless because we are paying a person to recite something that was meant for us to read ourselves or at least listen; and to understand and apply. It is mindless because we don't even *hear* it being recited, let alone listen to it. It is mindless because we are being contemptuous of Gurbani while attempting to do something praiseworthy.[5]

The argument by the proponents, propagators and direct beneficiaries of the mindless *akhand paaths* in relation to the above consequence are as deceptive as they are self-serving. None of the arguments have any philosophical or spiritual basis. But they are tailored to meet the spiritual demands of large numbers of un-enlightened and gullible Sikhs. These arguments are further aimed at ensuring that such mindless activity continues and the livelihoods of its proponents remain protected. Punjab has created a whole host of pseudo *pathees* who have become the state's number one export commodity to countries where Diaspora Sikhs reside. Thousands of Punjab's youngsters who are school dropouts, otherwise un-employable, shady characters and with hosts of ulterior motives need do as little as adorn the garb of holy men and head for the streets of foreign capitals declaring themselves as *pathees.* Local *granthis* (also from the same school of thought) act as employment agents for these youngsters in the field of *akhand path* recitals. These *granthis* persuade our *sangats* to agree to multitudes of *akhand paths* for the flimsiest of reasons and make arrangement for *pathees* from their preferred lists – charging commissions in the process. When the supply of *pathees* exceeds the demand, suggestions are made for Japji to be read continuously and simultaneously on the left of the GGS. This adds five more *pathees*. Throw in the reading of Sukhmani Sahib on the right, and five more *pathees* get employed. It matters little that these so called *pathees* are totally unschooled in the job of GGS reading. Their only claim to spirituality is the spiritual garb that they have invested in. It matters not that they make as many mistakes as there are vowels in every

[5] It may be worth noting that the sale of *Akhand Paath*s parallels the sale of indulgences by the Catholic clergy in the 1400s– an act which made the Church extremely rich, but resulted in the split of Christianity into Protestantism. Martin Luther led the birth of the Protestants (about the time of Guru Nanak's coming) by organising mass protests against the sale of indulgences.

sentence, because they know no one ever listens to them to know of their gross inadequacies. Other more complicated (and of course expensive) varieties of the *akhand path* have been invented by the market forces. There is the *sampat akhand path*, where the a particular chosen *shabad* is inserted after each of the 5,800 odd *shabads* of the GGS – thereby doubling the job hours (48 x 2) and manpower (ten *pathees*). The decadent argument that works is simply that "we" are people of spirituality, we know what we are doing and we ensure you that we will intervene on your behalf with Guru and God and that will bring you all your innermost desires – whatever they may be.

The collective force of the above decadency that has crept into the *akhand path* process has shredded the SRM injunctions, made a mockery of the basic principles of Sikhi and earned us the collective disrespect of Gurbani and the Guru Granth Sahib. Sikhs – individuals, families, Gurdwaras and institutions who are party to the *Akhand Paaths* described above are in extremely serious contempt of Gurbani.

WHAT CAN WE DO? Obviously, our leading organizations, the *Akaal Takhat* especially need to provide guidance in this regard. Yet the *Akaal Takhat,* the *Harmandar Sahib* and all the five *Takhats* stand guilty of performing, advocating and sanctifying the mindless *Akhand Paaths* mentioned above. These *takhats* have become the source of the problem in every sense of the word. *Akhand Paaths* at these places are booked up to ten years in advance. Special offices have been set up to take bookings electronically from all over the world: bank in the money and book the date. They have become *Akhand Paath* factories. One *Takhat* – Patna – is even undertaking *Akhand Paath* of a book which is NOT the Guru Granth Sahib at twice the price – effectively reducing by 50% the fiscal value of the GGS ! At our local Gurdwara and institutional level, the practice is too deeply embedded and our *parbhandaks* too much in slumber to be expected to do anything. One would be deeply surprised of any one of our local institutions so much as speak out against such malpractice. For our *parbhandaks*, the *Akhand Paath* is a cash cow – easy and guaranteed money churner. All that is required is regular scheduling and dubious announcements to the effect that the Guru will double your investment. Our *granthis* and *parcharaks* (with few exceptions) have vested interests in continuing with the practice. Limiting or ending it would result in serious loss of income for these groups. So they have no interest in stopping this mindless act.

The answer therefore can only lie in educating ourselves. If individual Sikhs make an effort to understand the basic principles of Sikhi, the SRM and Gurbani, we would not sponsor, support or partake in such mindless activity. A thinking Sikh would take his/her problems to the Guru and not to *Akhand Paath* promoting *granthis, deras* or *pathees*. A thinking Sikh would support the Gurdwara but he /she will not buy "shares" of an *Akhand Paath* even if to finance its upkeep. Thinking Sikhs should persuade their *parbhandaks* to refrain from selling the Guru and Gurbani in the name of *Akhand Paaths*. There can be no bigger contempt than selling the Guru. The seller and buyer are equally guilty. The best form of persuasion is not to be party to such a contempt and disrespect of Gurbani. Even better persuasion can be guaranteed when we withhold our hard earned money from such Gurbani disrespecting activity.

If, and only if, conducted within the framework of the SRM's stipulations, the *Akhand Paath* is a spiritual activity indeed. There can be no bigger ਭੀੜ than death. A family, joined by friends and relatives, undertaking the reading of the *Akhand Paath* **jointly themselves** during such

bereavement is indeed performing a spiritual and healing activity. Similarly there can be no bigger ਉਤਸ਼ਾਹ than the birth of a child into a Sikh family. What better way to rejoice and be thankful to God than by getting together and reading and listening to the entire 1430 pages – jointly and collectively. If however, the family's resources and its *paath* reciting abilities are limited – one should still refrain from hiring people to do it because the purpose is defeated. It would be better if the family and relatives themselves undertake a *sehej paath* that is completed within ten to fourteen days (for the occasion of death) and up to a month for the joyous event. The important thing is for the individual, family and friends from within the *sangat* to do the recital themselves.

This article is an attempt to educate the individual Sikh in this regard. The title question is whether the *Akhand Paath* is spiritual or a ritual. The answer is that we have turned it into a ritual in every aspect of the word. The defining core of Sikhi is that it stands against every form of ritual. Ritual in essence is meaningless and worthless. Ritual is replaced by enlightenment that is Gurbani. Every word of Gurbani is an attempt to enlighten the human mind. The irony of ironies is that we Sikhs have turned Gurbani into a ritual – the performance of which is for sale even. The *Akhand Paath* stands today as the central and core ritual of Sikhi – nothing more nothing less. This is one transgression for which the Sikh world may not have a ready remedy.

The author can be contacted at dhillon99@gmail.com

*****

MASTER TARA SINGH DID NOT BRANDISH THE NAKED KIRPAN TO TEAR PAKISTANI FLAG

Harbans Lal, Arlington/USA

My attention was recently drawn to Haroon Khalid's write-up in the Daily Times as referenced below. Khalid's commentary (http://www.dailytimes.com.pk/print.asp?page=2010\07\15\story_15-7-2010_pg3_4) on the partition of Punjab is interesting, but it is misleading. My concern is with the section where he describes that Master Tara Singh "unsheathed his kirpan , on March 3, 1947, and shouted anti-Pakistan slogans in front of a volatile crowd." Others have further said that Master Ji tore the Muslim League or the Pakistan flag on that day.

I was told by Master Tara Singh himself that the news was not true. Only the press had distorted the reporting of the event. Later, others confirmed what Master Ji told me. Soon after partition, the Govt. of India wanted to impose ban on carrying weapons in the East Punjab. That included Sikhs carrying the kirpan. We Sikhs protested against banning the kirpan. To proceed with our protest we asked all Sikhs to carry the kirpan and court arrest if necessary.

At that time, I asked Master Ji if I should also carry a kirpan since I was a Sikh. He replied in affirmative and asked me if I owned a kirpan. When he heard my response in negative, he went on to ask his brother to fetch a particular kirpan. This was all happening at his Putlighar residence in Amritsar. I was staying in the same complex those days.

When the kirpan was brought to Master Tara Singh, he very kindly and ceremoniously presented it to me, saying that I should feel free to carry this kirpan in public. That I did for a while. I felt flattered and honored to receive this gift from the Sikh leader of the time.

It was of course a three-foot long, full size kirpan with a special etching on it. When I showed it to Sardar Rawel Singh, then the General Secretary of SGPC, and told him about my carrying the kirpan in public, he supported it too. He thought that Master ji was expressing his great admiration for me by gifting his kirpan to me in this manner.

Master ji also told me that the kirpan he gave me was the one he had carried in Lahore on March 3, 1947 – which, he said, was allegedly unsheathed to tear down the Pakistan flag. He smiled when he said so and told me that it did not happen that way: he did not even touch the flag with his kirpan. The news was made up by interested politicians and overzealous news reporters, as well as his Akali followers, who

erroneously felt that it would promote their cause of opposing the creation of Pakistan. He did not wish to flare up animosity among various religious communities.

After my conversation with Master Ji as stated above, I confirmed Master Ji's disclaimer with two other AISSF colleagues who were in Lahore at that time. During one of my trips to Pakistan, I met a grand-daughter (I do not recollect exact relationship) of Sir Khizr Hayat Khan Tiwana in Lahore in 2006. She seemed to know me from the days of AISSF, but I did not recall meeting her then. We talked about Sir Tiwana resigning from the Unionist ministry and the riots that followed. She also told me that the press reports of Master Tara Singh tearing the Pakistani Flag or the Flag of Punjab Assembly were wrong, even though he was present and shouted a slogan or two.

*****

LETTER TO THE EDITOR

[March-April 2012 issue of The Sikh Bulletin carried a news item from The Tribune, Chandigarh about a publication on photographic and visual history of The Golden Temple. We thought that would be of interest to our readers. Now we have received the following request from the publishers of that book and we are pleased to publish that for the same reason. ED.]

April 30, 2012

Dear Editor in Chief Hardev Singh Shergill
Waheguruji ka Khalsa, Waheguruji ke Fateh

Hello and greetings from London. We note with pleasure the inclusion of a review of our latest book The Golden Temple of Amritsar: Reflections of the Past in Sikh Bulletin. Thank you for this.
We are delighted that your readers will learn of this work which has taken several years to complete. I wonder of you might be able to mention in the next bulletin or in a separate email that the book is available direct from ourselves at www.gt1588.com as the article doesn't give such details?

For your information we are a registered not-for-profit publisher (a social enterprise) and a business start-up, and as such are dependent on good people such as yourselves helping spread the message of our work in order for us to sustain ourselves and go on to complete more works for the community in the future.

Many thanks & Best Wishes
Harbakhsh Grewal

www.kashihouse.com • illuminating books • illuminating minds
M:+44 (0)7817 092 826 T: +44 (0)203 371 9498 F: +44 (0)203 031 1258

PS FYI please see attached photo of the Prime Minister receiving a copy of the book at No10 Downing Street two weeks ago at the second ever Downing Street Vaisakhi reception. You may wish to send this with any email or add it to any mention of the book in the next edition if you are able.

*****

ANTI SIKH SENTIMENTS IN INDIA OUTSIDE OF PUNJAB

PLEASE HIGHLIGHT THIS ISSUE

Respected Sir,

I am a Sikh from Punjab who has been following this newspaper since couple of months .This newspaper highlights important issues of Sikhism.

Through this mail I want to highlight plight of Sikhs outside Punjab. I was shocked to know how much the Sikhs are hated in India. What is more disgusting is that due to censored media at the time of 80s it was

propagated all over India that Sikhs are killing Hindus in Punjab. Outside Punjab only Hindus are projected as victims.

A couple of years back I graduated and moved into professional world.
Before this I also used to think about unity and I love my India thing. But in these two years I have been posted at Tatanagar, Pune and Patna.

People should know that the propaganda of secularism and non violence by Hindustan system is just eyewash. We are like unwanted people in India. At every step we are treated like second class citizens and made to realise that if we want to live in India we'll have to accept Hindus as our god fathers.

Every single day at my workplace I was involved in argument with other people that we are not Hindus, nor are we terrorists.

I was shocked to learn that media had propagated in India that in 1984 Sikhs demanded that they should be given immunity for one murder i.e. if they commit a single murder they can't be punished and this lead to conflict between Sikhs and the Government and that is how the whole 1984 thing started.

Moreover I am continuously reminded that Sikhs are violent and terrorists. But the photograph sent by me depicts double standards. Camps like these are organised in every nook and corner in Central India. In these camps they openly humiliate Sikhs and say that we will wipe them off India.

Trishuls and other weapons are distributed free of cost but if a Sikh is seen with Sri Saheb, he is tagged as a terrorist.

The picture is from DAINIK BHASKAR newspaper (a prominent news-daily in Hindi) dated May18, 2012. In these camps young minds are taught that all Sikh Gurus were Hindus and if anyone disagrees with this, he is a terrorist.

*****

OPERATION BLUE STAR AND INDIRA GANDHI

Kanwal jit Singh Gill
Surrey, B.C, Canada

Twenty eight years ago the Indian army attacked the Golden Temple calling it Operation Blue Star and killing thousands of innocent persons. Indira Gandhi led Govt. made the World leaders and Media believe that she was forced to attack the Golden Temple to control terrorists led by Sant Bhindrawale. But the fact is that Indira Gandhi had planned to attack the Golden Temple long time earlier when terrorism was not even a problem in Punjab and even Sant Bhindrawale wasn't in the Golden Temple. The World leaders and Media doesn't want to believe that a leader like Indira Gandhi can plan to attack the Golden Temple and kill thousands of innocent persons without the terrorism problem.

But the fact is that Indira Gandhi had planned and ordered army to start preparing and training to attack the Golden Temple 18 months earlier than the actual Blue Star Operation in June, 1984. This is what Lt. Gen. Sinha has to say about Indira Gandhi's plans to attack the Golden Temple.

According to Lt. Gen. Sinha, "The army action was not a last resort as Prime Minister Indira Gandhi would have us believe. It had been in her mind for more than 18 months. The army had begun rehearsals of a commando attack near Chakrata Cantonment in the Doon Valley, where a complete replica of the Golden

Temple complex had been built" Indira Gandhi had first asked Lt. Gen. S.K. Sinha, then Vice-Chief of Indian Army and who was to succeed as the Army chief, to prepare a position paper for assault on the Golden Temple. [16] Lt. Gen. Sinha advised against any such move, given its sacrilegious nature according to Sikh tradition. He suggested the government adopt an alternative solution."

Just because Lt. Gen. Sinha was against army attack, a controversial decision was made to replace him with General Arun Shridhar Vaidya as the Chief of the Indian army because General Vaidya agreed to attack the Golden Temple. On July 31, 1983 Vaidya was appointed as General and Chief of Army bypassing Lt. Gen. Sinha. Afterwards General Vaidya, assisted by Lt. Gen. K Sundarji as Vice-Chief, planned and coordinated Operation Blue Star.

Now another thing we have to consider is that if Indira Gandhi had started discussing army attack with army Generals 18 months earlier than she must have discussed this with her close advisors few months earlier and made plans to attack the Golden Temple and its consequences. How the World will react to army attack on well known and respected religious place? How will Indian Govt. have to justify army attack on a religious place?

Some of her advisors might have opposed this army action and some others supported her decision and discussed all the Pros and Cons, and the Govt. will have to let things worsen and create terrorism to justify her army attack on the Golden Temple. All these discussions and plans were being made in early 1982 when situation in Punjab was not perfect but at the same time not bad that the Govt. had to start planning to attack the Golden Temple. There was no terrorism and even Sant Bhindrawale wasn't in the Golden Temple when Indira Gandhi was making all these plans of army attack on the Golden Temple.

For an average person it is very difficult to understand that why Indira Gandhi will start planning to attack the Golden Temple so early in 1982 when things were not bad in Punjab. First to understand fully that why Indian Govt. led by Indira Gandhi organised and planned this bad situation in Punjab in early 80's we have to understand what happened earlier that got Indian PM Indira Gandhi angry with the Sikhs and she wanted to teach them a lesson. To understand the answer to WHY question we'll have to read the following comments of former Canadian High Commissioner to India in 1984.

Former Canadian High Commissioner to India in 1984 Mr. William Warden testified before Justice Major at Air India inquiry that in 1975 Indira Gandhi had imposed a state of emergency in India and the Sikh Akali party of Punjab launched one of the largest and most effective demonstrations against what she was doing. Finally the emergency was lifted in 1977 and she lost the next elections. When Indira Gandhi was re-elected as PM in 1980, she was particularly angry about the Sikh protests against her dictatorial rule during the two years of emergency rule and was determined to teach Sikhs a lesson. In Mr. Warden's words it was a "Pay Back Time."

So for this "Pay Back Time" Indira Gandhi started planning to attack the Golden Temple. But to justify her army attack, Indira Gandhi knowingly let things worsen. She kept on rejecting very genuine demands which were being made in very peaceful way, thus encouraging the younger Sikhs to start using force to get their demands and rights met. Not only that she used her own Black Cat agents to act as Sikh terrorists and kill innocent people so that general public start getting anti-Sikh terrorist feelings and start demanding tough action against them.

Her Black Cat agents were specially advised to kill innocent Hindus to create anti-Sikh feelings. So that Hindu political parties BJP, RSS etc. leadership start asking for army action against the Sikh terrorists. At the same time Indira Gandhi tried to show the world that she was against army attack and trying to solve the matter peacefully by having meetings with Akali leadership. But she had no intention to solve the problem peacefully and never accepted any demands or back tracked them at last minute. She was only making fools of Media and political leaders by pretending that she was against army use. BJP leader Advani thinks that he is the one who forced Indira Gandhi to use army against terrorists. Whereas the fact is that Indira Gandhi had all this planned long time ago and was just making fools of such political leaders and Media.

Another thing Indira Gandhi had planned was to bring

this Blue Star Operation closer to the next Parliament elections. She knew that large Hindu majority voters will see her as the big Durga Devi fighting against the evil terrorism and easily win the next elections. She wasn't able to enjoy this benefit herself but her son Rajeev Gandhi won the next elections with the largest majority in the Parliament.

Another thing Indira Gandhi knew was that Sikhs live in various countries and will raise voice against the army attack on their Holiest Shrine the Golden Temple and Sikhs might be able to win sympathy of Western leaders and Media. To counter this she got Sikh leader Zail Singh as President in July 1982 (Because Indira Gandhi had all this planned long time earlier) Technically President is the Commander-in-Chief of the army and is the person responsible to order the army to attack. So she was able to show the World leaders and Media that she is not the one acting against the Sikhs.

But it is a Sikh President ordering the army to attack the Golden Temple. She even used Sikh army officers Lt. Gen. Dayal and Maj. Gen. Brar to lead the army attack. All this was so well planned by Indira Gandhi to show the World that she had nothing to do with the army attack, but good side of Sikhs fighting against the bad Sikh terrorists. Unfortunately Indira Gandhi succeeded in this and most of the World leaders and Media believed that Indira Gandhi had no anti-Sikh feelings but was just fighting against terrorism.

That is why the World leaders and Media ignored the facts that according to Indian Govt. there were only couple of hundred terrorists in the Godden Temple complex, but there were thousands of innocent worshippers in there too. Nobody ever questioned why no effort was made to get the innocent people out before the army attack? According to Maj. Gen. Jamwal who was also involved in the attack, it was suggested that there were other better alternatives, including cutting of water, power and food supply to flush out Jarnail Singh Bhindranwale and his firebrand followers who had taken refuge in the building of Akal Takht.

But such suggestions were not accepted because Indira Gandhi just wanted to fulfill her plans and didn't care about thousands of innocent people getting killed in the army attack. According to Maj. Gen. many innocent people were killed even after being arrested and had their hands tied behind their backs. According to Maj. Gen. Jamwal," Army had killed many Sikh youths after capturing them from the Golden Temple, General Jamwal said he had snubbed them (Army colleagues) by telling them to let law take its course. “I am not a butcher,” he told the two Army officers, who wanted the captured militants eliminated."

It is against UNO laws to kill captured persons. But nobody has ever questioned the guilty officers who killed captured persons with their hands tied behind their backs. That is because all this was being done under Indira Gandhi's directions. She didn't care how or how many innocent persons were being killed. She just wanted her mission fulfilled and wanted to be projected as 'Durga Devi' fighting against terrorism.

Can anybody who still does not believe that Indira Gandhi had all this Blue Star Operation pre planned explain why Indira Gandhi ordered army to prepare and train to attack the Golden Temple months earlier? Is Lt. Gen. Sinha not telling the truth? Why Lt. Gen. Sinha wasn't promoted to be the General and army Chief? Is Maj. Gen. Jamwal lying about suggesting alternatives and innocent killings? If Indira Gandhi was against innocent killings, why she never considered alternatives to cut water, power and food supplies? Why innocent persons were not given an opportunity to come out before the army attack? Why Indira Gandhi selected a very religious day when thousands of innocent worshippers were there to attend prayers?

All this happened 28 years ago and unfortunately Media, Political Leaders and Human Rights Organisations are still ignoring all these facts and are afraid to say that Indira Gandhi had all this planned and was guilty of attacking the Golden Temple and killing thousands of innocent persons because Gandhi family is still in power. It is just like when Hitler was in power nobody dared to accuse him of killing innocent Jews. It was only after Hitler's death and defeat of German forces that World leaders accused Hitler and German forces for Jews Genocide.

Will we get any Justice only after the Gandhi family losing power and control of the Govt.?

*****

ਜਪੁ॥

ਭਾਗ 2 ਪੌੜੀਆਂ 8-15

ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ. ਕੈਨੇਡਾ

8 ਤੋਂ 15 ਪਾਉੜੀਆ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜਨ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਮੰਨ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਭ ਦਸੇ ਹਨ।

8-11. ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ ॥
ਸੁਣਿਐ ਧਰਤਿ ਧਵਲ ਆਕਾਸ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ॥
ਸੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ 8 ॥
ਸੁਣਿਐ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਇੰਦੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਣ ਮੰਦੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨਿ ਭੇਦ ॥
ਸੁਣਿਐ ਸਾਸਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ 9 ॥
ਸੁਣਿਐ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਅਠਸਠਿ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ 10 ॥
ਸੁਣਿਐ ਸਰਾ ਗੁਣਾ ਕੇ ਗਾਹ ॥
ਸੁਣਿਐ ਸੇਖ ਪੀਰ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥
ਸੁਣਿਐ ਅੰਧੇ ਪਾਵਹਿ ਰਾਹੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਹਾਥ ਹੋਵੈ ਅਸਗਾਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ 11 ॥

ਪੜਨਾ, ਦੇਖਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਸੁਣਨਾ ਸਭ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਪੜਨ-ਵਿਚਾਰਨ ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਿਧ, ਪੀਰ, ਦੇਵਤੇ, ਨਾਥ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼, ਧਰਮ, ਧੌਲੇ ਬਲਦ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ, ਸਾਸਤਰਾਂ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਤੀਰੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਮਝ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਗੋਰਖ, ਈਸਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਇੰਦਰ, ਪਾਰਬਤੀ, ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ, ਅਵਤਾਂਰਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਭੇਦ ਸਮਝ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਗੁਰੂ (ਪ੍ਰਭੂ) ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨਾਲ ਸਤੁ, ਸੰਤੋਖ, ਸਹਿਜ, ਧੀਰਜ, ਪਿਆਰ-ਸੇਵਾ ...ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਮਤਿ ਉਚੀ ਅਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਰਬੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਟੁਬੀ ਮਾਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਚੇਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੂਝ ਨਾਲ ਦੁਖ ਘਟਦੇ ਹਨ, ਪਾਪ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਅਜਾਦ ਹੋ ਕੇ ਆਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚਾਹਤ ਬਣਦੀ ਹੈ।

12-15 ਮੰਨੈ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸ਼ੀਂ ਮੰਨੇ ਅਤੇ ਮੰਨੈ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਈਏ।

ਮੰਨੇ:- ਜਿਸ ਨੇ ਸਚ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਮਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਪਣਾ ਲਿਆ।

ਮੰਨੈ:- ਜੋ ਸਚ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਿਚ ਲਗਦੇ ਹਨ।

12:- ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥
ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ॥
ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ॥12॥

ਇਥੇ ਰਬੀ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਾਰੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਸਾਡੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਜੋ ਮੰਨ ਲਵੇ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕਰੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਵਗੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਰਬੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਬਿਆਨ ਕਰੋਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬੁਧ, ਜੀਸਸ, ਮੁਹੰਮਦ, ਕਬੀਰ, ਫਰੀਦ, ਰਵੀਦਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

13-15:- ਮੰਨੈ ਸੁਰਤਿ ਹੋਵੈ ਮਨਿ ਬੁਧਿ ॥
ਮੰਨੈ ਸਗਲ ਭਵਣ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥
ਮੰਨੈ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ ਨਾ ਖਾਇ ॥
ਮੰਨੈ ਜਮ ਕੈ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਇ ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥ 13 ॥
ਮੰਨੈ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ ॥
ਮੰਨੈ ਪਤਿ ਸਿਉ ਪਰਗਟੁ ਜਾਇ ॥
ਮੰਨੈ ਮਗੁ ਨ ਚਲੈ ਪੰਥੁ ॥
ਮੰਨੈ ਧਰਮ ਸੇਤੀ ਸਨਬੰਧੁ ॥

ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥ 14 ॥
ਮੰਨੈ ਪਾਵਹਿ ਮੋਖੁ ਦੁਆਰੁ ॥
ਮੰਨੈ ਪਰਵਾਰੈ ਸਾਧਾਰੁ ॥
ਮੰਨੈ ਤਰੈ ਤਾਰੇ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ॥
ਮੰਨੈ ਨਾਨਕ ਭਵਹਿ ਨ ਭਿਖ ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥15॥

ਇਹ ਮੰਨੈ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਸਚ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਸੁਚੱਜੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਰਤ ਉਚੀ ਅਤੇ ਮਤਿ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰਖਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੋਹ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਜਾਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਧਰਮਾਂ, ਕੌਮਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ ਸਚੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਉਹ ਇਜ਼ਤ ਅਤੇ ਖੁਸੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਥਾਜਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਜਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੰਨੈ ਤੋਂ ਮੰਨੇ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਫਰੀਦ, ਕਬੀਰ, ਰਵੀਦਾਸ, ਲਹਿਣਾ, ਅਮਰਦਾਸ, ਜੇਠੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਚਿਆਰੇ ਅਤੇ ਅਮਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਚ ਦਾ ਹੋਕਾ: ਅਸੀਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਲਹਿਣੇ, ਅਮਰਦਾਸ, ਜੇਠੇ, ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜੀਆਂ ਬੇਥਵੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋ ਵਧ ਸਮਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਾਣੀ ਦੇ ਦਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਕੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੜਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਟਰੇਨਿੰਗ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਣ ਲਈ ਮਿਥੇ ਹੋਏ ਨੰਬਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰਗਦੀ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ 100% ਪੂਰਾ ਉਤਰਨਾ ਜਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਥੜੇ ਬਣਾਉਣ ਢਾਉਣ, ਗੰਦੇ ਨਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਕਟੋਰਾ ਕਢਣਾ, ਜਾਂ ਨਾਉਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਢੋਣ, ਜਾਂ ਘੁਗਣੀਆਂ ਵੇਚਣ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਘੜੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਤਾਂ ਆਪ ਸੇਵਕ ਸਨ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਚੀਚਕ ਦੀ ਬਮਾਰੀ ਸਮੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਦਿਤੀ ਸਹਾਦਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਨਣ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਉਧਾਰਣ ਹੈ ਫਿਰ ਉਹ ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਣ ਦੇ ਹਾਮੀ ਕਿਵੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨਾ ਸਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਪੂਰੇ ਤਾਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1984 ਦੇ ਘਲੂਘਾਰਿਆਂ ਸਮੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੇ ਅਵਾਜ ਉਠਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਮਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16-19 ਪਾਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਮਿਹਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਹੀ ਰੱਬ ਹੈ।

16:-ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨੁ॥
ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨੁ ॥
ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ ਦਰਿ ਰਾਜਾਨੁ ॥
ਪੰਚਾ ਕਾ ਗੁਰੁ ਏਕੁ ਧਿਆਨੁ ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਕਰੈ ਵਿਚਾਰੁ ॥
ਕਰਤੇ ਕੈ ਕਰਣੈ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ ॥
ਧੌਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ ਕਾ ਪੂਤੁ॥
ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ ॥
ਜੇ ਕੋ ਬੁਝੈ ਹੋਵੈ ਸਚਿਆਰੁ ॥
ਧਵਲੈ ਉਪਰਿ ਕੇਤਾ ਭਾਰੁ ॥
ਧਰਤੀ ਹੋਰੁ ਪਰੈ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਭਾਰੁ ਤਲੈ ਕਵਣੁ ਜੋਰੁ ॥
ਜੀਅ ਜਾਤਿ ਰੰਗਾ ਕੇ ਨਾਵ ॥
ਸਭਨਾ ਲਿਖਿਆ ਵੁੜੀ ਕਲਾਮ ॥
ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥
ਲੇਖਾ ਲਿਖਿਆ ਕੇਤਾ ਹੋਇ ॥
ਕੇਤਾ ਤਾਣੁ ਸੁਆਲਿਹੁ ਰੂਪੁ ॥
ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੌਣੁ ਕੂਤੁ ॥
ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ ॥
ਤਿਸ ਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ॥
ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥
ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥16॥

ਇਸ ਪਾਉੜੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਪਰਵਾਨ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ, ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਚੰਗਾ ਮੰਦਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਖਾਣ, ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਮਾਣ ਤਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਮੁਖੀ ਇਨਸਾਨ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਆਤਮਾ ਅਗੇ ਪਰਵਾਨ ਤੇ ਸੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਸਚ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ, ਆਪਣੀਆਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਕਤੀਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਖ ਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਕਰਤੇ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਤਾ ਸਾਡੇ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਧੌਲਾ ਬਲਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਸੁਣਦੇ ਆਏ ਹਾਂ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ।ਧਰਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਜੀਵਨਜਾਚ ਦਸਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨਜਾਚ ਦਾ ਹਿਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।ਸੰਤੋਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਲਗ ਜਾਵੇ ਉਹ ਸਚਿਆਰਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਧਰਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਕੋਈ ਬਲਦ ਨਹੀਂ ਚੁਕ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤਿ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਇਕ ਰਸ ਚਲਦੀ ਗਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸਭ ਜੀਵ ਜੰਤੂ, ਦਾਤਾਂ ਅਤੇ ਪਲੈਨਿਟ ਸਿਸਟਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲੇਖਾ ਚੋਖਾ, ਸਕਤੀ, ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ, ਇਹ ਕਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨਾ ਕੋਈ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਪੂਰਨ ਵਿਚਾਰ ਸਾਡੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ ਉਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਕੇ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਧਨਵਾਦ ਅਤੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਦਰਤ(ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਦੀਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਤੇ ਗਿਲੇ ਕਰਨੇ ਖੁਆਰੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ।

17:- ਅਸੰਖ ਜਪ ਅਸੰਖ ਭਾਉ ॥
ਅਸੰਖ ਪੂਜਾ ਅਸੰਖ ਤਪ ਤਾਉ ॥
ਅਸੰਖ ਗਰੰਥ ਮੁਖਿ ਵੇਦ ਪਾਠ ॥
ਅਸੰਖ ਜੋਗ ਮਨਿ ਰਹਹਿ ਉਦਾਸ ॥
ਅਸੰਖ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰ ॥
ਅਸੰਖ ਸਤੀ ਅਸੰਖ ਦਾਤਾਰ ॥
ਅਸੰਖ ਸੂਰ ਮੁਹ ਭਖ ਸਾਰ ॥
ਅਸੰਖ ਮੋਨਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਤਾਰ ॥
ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ ਕਹਾ ਵਿਚਾਰੁ ॥
ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥
ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ 17 ॥

ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਕਰਨ, ਪਿਆਰ ਜਿਤਾਉਣ, ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਢੰਗ ਹਨ। ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਨੀ, ਜੋਗੀ, ਜਪੀ, ਤਪੀ ਅਤੇ ਜੋਧੇ ਭੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਮਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰੰਗ-ਤਮਾਸੇ ਨੂੰ ਸੁਹਣਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਮਾਨਣਾ, ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਹੈ।

18:- ਅਸੰਖ ਮੂਰਖ ਅੰਧ ਘੋਰ ॥
ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ ॥
ਅਸੰਖ ਅਮਰ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਜੋਰ ॥
ਅਸੰਖ ਗਲਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ ॥
ਅਸੰਖ ਪਾਪੀ ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥
ਅਸੰਖ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਫਿਰਾਹਿ ॥
ਅਸੰਖ ਮਲੇਛ ਮਲੁ ਭਖਿ ਖਾਹਿ ॥
ਅਸੰਖ ਨਿੰਦਕ ਸਿਰਿ ਕਰਹਿ ਭਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰੁ ॥
ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥
ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥18॥

ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਮੂਰਖ, ਚੋਰ, ਹਰਾਮੀ, ਬਦਮਾਸ਼, ਪਾਪੀ, ਨਿੰਦਕ, ਝੂਠੇ, ਮਲੇਛ ਵੀ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ। ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਹੀਏ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਿਰਤ ਤਾਂ ਕਰਤੇ ਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਮਝ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋ ਭਲਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮਨ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਚਾਓ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰ ਮਿਹਨਤ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ ਜੁਗਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨੀਚ ਬਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪਦਾਇਸ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਨਾਨਕ ਨੀਚ ਕਹੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਬਦ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਬੁਰੇ ਲੋਗ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਆਪ ਸਹਾਰਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਬਰਾਈਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਿਆਣੇ ਬਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ।

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ,
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ,
ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ ॥

19:- ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਥਾਵ ॥
ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ ਅਸੰਖ ਲੋਅ ॥
ਅਸੰਖ ਕਹਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ ॥
ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ ਅਖਰੀ ਸਾਲਾਹ ॥
ਅਖਰੀ ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ ॥
ਅਖਰੀ ਲਿਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ ॥
ਅਖਰਾ ਸਿਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਖਾਣਿ ॥
ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਲਿਖੇ ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਨਾਹਿ ॥
ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ ॥
ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ ॥
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੋ ਥਾਉ ॥
ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ॥
ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ॥
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ॥
ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥

ਇਸ ਪਾਉੜੀ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਕਮਾਉਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਥਾਵਾਂ ਵੀ ਅਨੇਕਾ ਹਨ, ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਅਣਗਿਣਤ ਥਾਵਾਂ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਝੂਠੇ ਸਾਬਤ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਾਮ ਕਮਾਈ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾ ਦੇ ਅਭਿਆਸ) ਦੀ ਗਲ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਗੀਤ ਗਾਉਣੇ ਹਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਿਖਣੀ ਪੜਨੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਸਬਦਾਂ ਅਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹੋ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਵੀ ਸਚੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਨਾਮ ਕਮਾਈ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮਨਦੇ ਹਾਂ, ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਜੋ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਸਾਡੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਹੈਂ, ਕਾਲਖ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਸਚ ਹੈਂ।

20:- ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਅੰਦਰੋ ਬਾਹਰੋਂ ਸਫਾਈ ਦੀ ਜਾਚ ਦਸੀ ਹੈ।

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥
ਪਾਣੀ ਧੋਤੈ ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥
ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥
ਦੇ ਸਾਬੂਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥
ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥
ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥
ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥ 20 ॥

ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਕਪੜੇ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ ਸਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਲਈ ਕਿਤਾ ਵੀ ਸਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵਲ ਧਿਆਨ ਘਟ ਹੈ। ਸਭ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਭਰਮ-ਵਹਿਮ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋਣ ਦਾ ਢੰਗ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਵੰਡ ਛਕਣਾ, ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੱਚ, ਸੇਵਾ, ਦਇਆ, ਪਿਆਰ ਮਿਹਨਤ, ਧੀਰਜ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਗੁਣਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਸਤ ਚਾਲ ਚਲਣਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਚਣੌਤੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਮੰਨਣਾ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਗਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮਨ ਅਗੇ ਸਚੇ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਸਚਿਆਰਾ ਬਣਨ ਦਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕੀਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਮਿਟਾ ਜਾਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ:
"ਐਸਾ ਕੰਮੁ ਮੂਲੈ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ"
"ਪਹਿਲੇ ਤੋਲੋ ਫਿਰ ਬੋਲੋ" "ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਮੇਟ ਨਾ ਸਕੇ ਕੋਇ"

ਸਚ ਦਾ ਹੋਕਾ:
ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਚ, ਪਿਆਰ, ਮਿਠੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ ਆਪ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਜੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਨਾ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ, ਨਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ। ਅਸੀ ਅਜ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਬਹੁਤ ਖਰਚਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਬੀ (ਸ਼ੁਭ) ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਫੇਲ ਹਾਂ। ਨਸ਼ੇ, ਬੁਰਾਈਆਂ, ਲਾਲਚ, ਰਿਸ਼ਬਤ, ਬੇਈਮਾਨੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਅਸੀ ਸਾਰੇ ਇਸ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਜੁਮੇਵਾਰ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਕਲੇ ਕਲੇ ਦੀ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਚ, ਪਿਆਰ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸੇਵਾ, ਮਿਹਨਤ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਬਣੀਏ।

ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਜੋ ਬਿੰਦੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ॥ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ॥ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮੁ ॥ ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ॥ ਸੋਈ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਪੂਜਣ ਜੁਗਤੁ ॥੧੬॥ ਜਿਸ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਰਬੱਤ ਦੀ ਭਲਾਈ, ਮਿਹਨਤ, ਸੰਜਮ, ਸੰਤੋਖ, ਨਿਮਰਤਾ ਹੈ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਅਜਾਦ ਹੈ ਉਹੀ ਸਿਆਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹੈ।

21:-ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪੰਡਤ, ਕਾਜੀ, ਜੋਗੀ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਦਸਿਆ ਹੈ।

ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ ॥
ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ ॥
ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ ॥
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ ॥
ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
ਸੁਅਸਤਿ ਆਥਿ ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ ॥
ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥
ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਕਵਣੁ ਕਵਣ ਥਿਤਿ ਕਵਣੁ ਵਾਰੁ ॥
ਕਵਣਿ ਸਿ ਰੁਤੀ ਮਾਹੁ ਕਵਣੁ ਜਿਤੁ ਹੋਆ ਆਕਾਰੁ ॥
ਵੇਲ ਨ ਪਾਈਆ ਪੰਡਤੀ ਜਿ ਹੋਵੈ ਲੇਖੁ ਪੁਰਾਣੁ ॥
ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆ ਜਿ ਲਿਖਨਿ ਲੇਖੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥
ਥਿਤਿ ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ ॥
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ ॥
ਕਿਵ ਕਰਿ ਆਖਾ ਕਿਵ ਸਾਲਾਹੀ ਕਿਉ ਵਰਨੀ ਕਿਵ ਜਾਣਾ ॥
ਨਾਨਕ ਆਖਣਿ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਇਕ ਦੂ ਇਕੁ ਸਿਆਣਾ ॥
ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵਡੀ ਨਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥
ਨਾਨਕ ਜੇ ਕੋ ਆਪੌ ਜਾਣੈ ਅਗੈ ਗਇਆ ਨ ਸੋਹੈ ॥ 21 ॥

ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਵਖਿਆਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਨਾਲ ਜੋ ਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ। ਸਚ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਚਾਰ, ਸਚ, ਪਿਆਰ, ਗਿਆਨ, ਸੇਵਾ, ਮਿਹਨਤ, ਵਿਵਹਾਰ, ਵਿਸਵਾਸ, ਸੰਤੋਖ ... ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਰੀਰ, ਗੁਣ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨਾਂ ਨੇ ਸਚੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣ ਸਮਝ ਕੇ ਵਿਸਵਾਸ ਅਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਗਈ। ਲਹਿਣਾ, ਅਮਰਦਾਸ, ਜੇਠਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ, ਬਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਣਾ ਵੀ ਸਾਡੀ ਸੂਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਇਤਨੇ ਵਡੇ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੈਲਿਲੀਓ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਹਿ ਕੇ ਸਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਜ ਮੁਆਫੀਆਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਸੁਕਰਾਤ ਨੂੰ ਜਹਿਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਪਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਜ ਝੂਠੇ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

22:- ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥
ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ ॥
ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ ਅਸੁਲੂ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ॥
ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ ॥
ਨਾਨਕ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ॥22॥

ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬੇਅੰਤ ਹਨ। ਪ੍ਰਭੂ ਜਿਤਨਾ ਵਡਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲਾਓ ਨੂੰ ਕੌਣ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ। ਸਭ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹੋ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਭ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ। ਲੇਖੇ ਲਿਖੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

23:- ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥
ਨਦੀਆ ਅਤੈ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥
ਸਮੁੰਦ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਗਿਰਹਾ ਸੇਤੀ ਮਾਲੁ ਧਨੁ ॥
ਕੀੜੀ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਵਨੀ ਜੇ ਤਿਸੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰਹਿ ॥ 23 ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਬਤ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਬਦਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਸਚ ਹੈ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮ ਬਦਲੇ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ, ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮ ਰਿਸ਼ਬਤ, ਰਸੂਖ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਹਰ ਰੋਜ ਤੋੜੇ ਮਰੋੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਾਉ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਵੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮ ਹਨ। ਪਰ ਅਜ ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਬਜਾਏ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਵੀ ਸਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨੀਅਤ) ਦਾ ਪਿਆਰ ਵਸ ਜਾਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ, ਧੰਨ, ਪਦਾਰਥ ਨਾਲੋਂ ਕੀਮਤੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਉਸੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬੁਧ ਨੇ ਰਾਜ ਛਡ ਦਿਤਾ, ਜੀਸਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਿਤੀ, ਮੁਹੱਮਦ ਨੇ ਤਸੀਹੇ ਝਲੇ, ਨਾਨਕ ਨੇ ਕੁਰਾਹੀਆ ਅਖਵਾਇਆ, ਗੋਵਿੰਦ ਨੇ ਸਰਬੰਸ ਵਾਰਿਆ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੀਏ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਧ, ਜੀਸ਼ਸ਼, ਮੁਹੰਮਦ, ਨਾਨਕ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਉਨਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੀ।

*****

ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਦੰਰਭ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਲੋੜ

Gurtej Singh, Chandigarh

6 ਜੂਨ 1984 ਦਾ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੌਰਵਸ਼ਾਲੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਜੋੜ ਗਿਆ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ-ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖਤਾ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਇਹ ਦਿਨ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਜੰਗ ਵਾਂਗ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਜਿੱਤ, ਅਕਾਲ ਫਤਹਿ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਏਸ ਦਿਨ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰਾਂ, ਟੈਂਕਾਂ, ਤੋਪਾਂ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੀਆਂ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਕਮਾਂਡਰ ਸੁੰਦਰਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰਣਖੇਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ।
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ, ਹਮਲੇ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਖੱਟੇ ਕੀਤੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ ਏਸ ਲਈ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਧੰਨਤਾ ਯੋਗ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਬੇ-ਕਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਫ਼ੌਜ ਹਮਲਾਵਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਭਿਅਕ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਏਸਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਓਹਨਾਂ ਓਹੀ ਜੁਆਬ ਹਮਲਾਵਰ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਅਣਖੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅਫ਼ਸੋਸ ਸਿਰਫ਼ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਅਸਲ ਸੰਦਰਭ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਜਾਂ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਏਸ ਘੱਟਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ ਉੱਤੇ ਵਾਪਰੀ ਇੱਕ ਲਾਸਾਨੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਰਸ੍ਵਾਰਥ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਅੱਜ ਨਿਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਆਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਾਈ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਨੇਸਤੋਨਾਬੂਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਧਾਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਤੋਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਨਸੂਬੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਬਾਂ-ਭਾਰ ਹੋਈ ਰਹੀ ਹੈ। ਏਸ ਮਨਸੂਬੇ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੈੜਾਂ ਹਿੰਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। 1947 ਦੇ ਬਸਤੀਵਾਦ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਸ ਕੋਲ ਆਧੁਨਿਕ ਸਟੇਟ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਉਣ ਨਾਲ ਏਸਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਹਿੰਦ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ, ਇੱਕ-ਵਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਏਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਨੇਕਾਂ ਟੇਢੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹਮਦਰਦ ਅਗਵਾਈ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਕਰਨਾ, ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧਾਂ, ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ, ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਵਜੋਂ ਉਸਾਰਨਾ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚਲਣੀਆਂ। ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਏਸ ਨਪਾਕ ਮਨਸੂਬੇ ਨੂੰ ਖ਼ੂਨੀ ਅੰਜ਼ਾਮ ਦੇਣ ਲਈ 1984 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਉੱਤੇ ਵਹਿਸ਼ੀਆਨਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੰਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾੜੀ ਗਈ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਢਾਹਿਆ ਗਿਆ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜੁੜੇ ਬੇਕਸੂਰ ਅਤੇ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਬਿਰਧਾਂ, ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ, ਰਾਗੀਆਂ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਆਪਣੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਔਰੰਗੇ ਦੀ, ਮੀਰ-ਮੰਨੂੰ ਅਤੇ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖ਼ਰੀ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਵੀ ਏਸ ਨਾਪਾਕ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਇੱਕ ਕੜੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਜ਼ੀਮ ਸੱਚ ਦੀ ਅਕਾਲ ਫ਼ਤਹਿ ਦਾ ਇਹ ਮੋਜ਼ਜਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹਮਲੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਏਸ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਥਰ-ਥਰ ਕੰਬਦੇ, ਓਸ ਘੜੀ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਹਮਲੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਘੜੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਆਖ਼ਰ ਓਹੀ ਹਸ਼ਰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਓਸ ਵਕਤ ਸੰਪੂਰਣ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਦੇ ਸਿਪਾਹਸਲਾਰ ਜਨਰਲ ਸ਼ੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਦਾਨਵ ਸਭਿਆਚਾਰ ਓਦੋਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਉੱਤੇ ਕਾਲੀਆਂ, ਗੁਮਨਾਮੀ ਦੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਹੀ ਤਾਣਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਤਾਣਤਾ ਰਹੇਗਾ।

ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਨੁੰਮਇੰਦਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ, ਵੇਰਵੇ ਆਦਿ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਚੂਰ ਹੋਏ ਜਰਵਾਨਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਏਸ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹਰ ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਓਸ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਜਾਣੇਗਾ ਅਤੇ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਵੇਗਾ।
ਸਥਾਈ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅੱਜ ਵਾਪਰ ਰਹੇ ਕੁਕਰਮਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿੱਤ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ, (ਭਾਈ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ), ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ-ਜਾਇਜ਼ ਡੱਕ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਅਮਲ (ਭਾਈ ਕੁਲਵੰਤ

ਸਿੰਘ), ਝੂਠੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਬਣਾਉਣ (ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਾਂਸ) ਵਰਗੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਕੇ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਓਸਦੀ ਸਿੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਾ ਮੱਠੀ ਹੋਈ ਹੈ ਨਾ ਓਸ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕੋਪ ਘੱਟਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵਾਂ ਜੁਆਬ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਤਾਕੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼, ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਧਰੋਹਰ (ਅਮਾਨਤ) ਸਮਝ ਕੇ ਸਦਾ ਮਹਿਫ਼ੂਜ਼ ਰੱਖਣ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ-ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਏਹੋ ਸੱਧਰ ਹੈ। ਏਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਆਦਰਯੋਗ ਮਨੁੱਖ ਅਖਵਾਉਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਆਉ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸੇ, ਮਾਣ-ਮੱਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕਉਲ ਪਾਲ਼ੀਏ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੋਹ, ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਭੈ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੱਚੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਆ ਪਈਏ, "ਸੋ ਦਰੁ ਕੈਸੇ ਛੋਡੀਐ ਜੋ ਦਰੁ ਐਸਾ ਹੋਇ"। ਕਰਮਨਾਸ਼, ਕੁਲਨਾਸ਼, ਧਰਮਨਾਸ਼, ਭਰਮਨਾਸ਼, ਕਿਰਤਨਾਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਈਏ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਪੈੜੋਂ-ਪੈੜ ਵੱਡੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਜਾਈਏ।

ਸਾਰੇ ਇੱਕਸੁਰ ਹੋ ਗਾਉਂਦੇ ਜਾਈਏ, "ਇੱਕ ਰੁਸੇ ਨਾ ਮੇਰਾ ਕੰਲ਼ਗੀਆਂ ਵਾਲਾ, 'ਤੇ ਜੱਗ ਭਾਂਵੇ ਸਾਰਾ ਰੁਸ ਜੇ।"

(ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖ 31 ਮਈ, 2012 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ, ਕੈਲਗਰੀ ਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਰਿਤ ਕਰਨ ਹਿਤ ਲਿੱਖਿਆ ਗਿਆ)

*****

ਸ਼ਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਤੇ ਜੂਨ 84

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ (5104325827)
singhstudent@gmail.com

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ-ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸਹਿ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥ (97) ਇਸ ਸੰਸਰ ਰੂਪੀ ਬਾਗ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਹਨ ਕਿਉਂਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਬਾਗ ਦਾ ਮਾਲੀ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ, ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਬਿਲੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰੀ ਲੋਕ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣ ਕੇ, ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਰਸਤੇ (ਧਰਮ) ਚਲਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਨੁੱਖਾਜਾਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸੰਨ ਅਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਬਲਕਿ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਸਭ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਸੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਵਕਤੀਆ ਹਕੂਮਤਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕਾਂ, ਕਟੜਵਾਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਕਟੜਵਾਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਲਾਏ ਭਰਮਜਾਲ-ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਕਰੜਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਕੇ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ

ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਚਲਾਈ ਹੋਈ ਰੋਜੀ ਰੋਟੀ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਅਸਰ ਪਿਆ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰੇ ਗਏ ਕਿ ਜੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕਰੜੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਉਲਟਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧ, ਜੋਗੀ, ਉਦਾਸੀ, ਮੌਲਾਣੇ, ਸ੍ਰੀਚੰਦੀਏ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦੀਏ, ਚੰਦੂਸ਼ਾਹੀਏ, ਬੀਰਬਲੀਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਦਿਕ ਜਿੱਥੇ ਵਕਤੀਆ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਦੇ ਰਹੇ ਓਥੇ ਤੁਰਾਨ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਕੀ ਬਿਲਾ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੱਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਖਾਂ ਜੋ ਅਤਿ ਕਟੜਵਾਦੀ ਚਿਸ਼ਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਜੋ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਹਰ ਪਾਸੇ ਇਸਲਾਮ ਹੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਇਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਿੱਧਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਇਵੇਂ ਸੌੜੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਅੱਗ ਬਲੂਲੇ ਹੋ ਉੱਠੇ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜ ਰਹੇ ਸਨ-ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਹੁ ਬਾਹਣ ਮੌਲਾਣੇ (ਭਾ.ਗੁ.) ਸਾਡੇ ਬਹੁਤੇ ਢਾਡੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਕੱਲੇ ਚੰਦੂ ਤੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਚੰਦੂ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਮਲ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਜਰਾ ਸੋਚੋ ਚੰਦੂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ

ਵਿਰੁੱਧ ਕਬੋਲ ਬੋਲੇ ਸਨ ਕਿ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਇੱਟ ਮੋਰੀ ਨਾਲ ਲਾ ਆਏ ਹੋ, ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਰੜਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸਿਧੇ-ਸਾਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਕਰਕੇ ਧੜਾ-ਧੜ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਿੱਖ ਬਣ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੋਹਸਨਫਾਨੀ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਜਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕਟੜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੀ ਕੰਨ ਭਰੇ ਪਰ ਅਕਬਰ ਖੁਲ੍ਹ-ਦਿਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ। ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਆਇਆ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ, ਕਿਰਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲੀਆ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਟੈਕਸ ਵੀ ਮੁਆਫ ਕਰ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰਾਬੀ-ਕਬਾਬੀ ਪੁੱਤਰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਟੜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਦਿਨੇ ਦਿਨ ਵਧ-ਫੁਲ ਰਹੀ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲਹਿਰ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧੇ ਫੁੱਲੇਗੀ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਹਾਂਗੀਰ ਖੁਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ "ਤੁਜ਼ਕਿ ਜਹਾਂਗੀਰੀ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਕੰਡੇ ਗੋਇੰਵਾਲ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੀਰਾਂ ਬਜੁਰਗਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਅਰਜਨ ਨਾਮ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਬਹੁੱਤ ਸਾਰੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਸਗੋਂ ਬੇਸਮਝ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਲਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਪੀਰੀ ਦਾ ਢੋਲ ਉੱਚਾ ਵਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਆਖਦੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਦੁਕਾਨ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ, ਚਿਰ ਤੋਂ ਮੈਂ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਸ ਝੂਠ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਚ' ਹੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਬਾਗੀ ਖੁਸਰੋ ਇਧਰ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਇਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾ ਕੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਓਥੇ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਘਾਟ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਮੁਰਤਜਾ ਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ, ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਸਾ ਦੰਡ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ» (ਯਾਸਾ ਦੰਡ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਗੋਲੀਆ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਹਿਸ਼ੀਪੁਣਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ, ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮੀ-ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਖੂਨ ਡੋਲ੍ਹੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖੂਨ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦ ਨਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ) ਸੋ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ੩੦ ਮਈ ਸੰਨ ੧੬੦੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ, ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਪਹਿਣ ਲਈਆਂ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਹੁਕਨਾਮੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਰਸਤਾਂ ਬਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਵਾਨੀਆਂ, ਸ਼ਸ਼ਤਰ, ਘੋੜੇ ਵੀ ਭੇਟ ਕਰਨ, ਸ਼ਸ਼ਤਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਤੇਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਲੜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਹੋਈ। ਲੋਕ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤ ਛੱਡ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੁਗਲੀਆਂ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਸੁਲਾਹ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਸਤਵੇਂ ਅਤੇ ਅਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੱਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਹੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਫੌਜ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੀ। ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਾ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਫੌਜ ਦਾ ਲੱਕਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਦਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਅਕਿਰਤਘਣ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ 14 ਜੰਗਾਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਕੇ, ਜ਼ਾਲਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਸਬਕ ਸਿਖਾਇਆ । ਅਖੀਰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਥਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਗਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ 8 ਸਾਲ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਵੀ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਵਖਤ ਪਾਈ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ 50 ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜੋ ਫੁੱਟ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਮਹੰਤ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਭਾਰੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕੱਢਣੇ ਪਏ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਮਹੰਤਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਅਜੇ ਵੀ ਡੇਰਿਆਂ-ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਜੂਨ 1984 ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਬਹਾਦਰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ

ਪੁਰਬ ਤੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਈਆਂ ਹਜਾਰਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਜੋਰਦਾਰ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ ਜੋ ਸਿੱਖ ਰੈਫਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿੱਚ ਸਾਂਭੇ ਪਏ ਸਨ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ, ਸਾੜਿਆ ਅਤੇ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਕੀਤਾ, ਨਿਹੱਥੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਾਚ ਨੱਚਦੇ ਹੋਏ ਰਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਅਤੇ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲਿਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਿਵੇਂ ਮਹੰਤ ਨਰੈਣੂ ਨੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਿਹੱਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਧਰ ਬਾਬਾ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ, ਜਨਰਲ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ, ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ, ਮੁੱਠੀ-ਭਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਅਕੀਦਤਮੰਦ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਜਬਾ ਅਤੇ ਖੂਨ ਗਰਮ ਹੈ।

ਸੋ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜ਼ੁਲਮ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਟੇਕੇ ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ-ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਡੇਰੇਦਾਰ ਸਾਧਾਂ-ਸੰਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜੀ ਖੜੇ ਹਾਂ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਈ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਅਤੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਜੋ ਆਏ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ, ਸਾਡਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਸੰਸਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਇੰਟੇਫਿਕ ਰੱਬੀ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰਬਸਾਂਝਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਾ ਥਾਨ" ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ "ਗ੍ਰੰਥ ਰਿਦਾ ਗੁਰ ਕਾ ਇਹ ਜਾਨੋ ਉਤਮ ਹੈ ਸਰਬ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰਬ ਥਾਂਨ ਰਹੈ ਹੈਂ" (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਭਾਵ ਦੇਹ ਸਰੀਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਬਿਨਸਣਹਾਰ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਕੇ, ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਕੇ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ-ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓਂ ਗ੍ਰੰਥ॥

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ-ਜਗਤੁ ਜਲੰਦਾ ਰਖਿ ਲੈ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰਿ॥ (੮੫੩) ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥ (੧੩੪੯) ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਬਿਗਾਨਾ, ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕੋ ਬਨਿ ਆਈ॥ (੧੨੯੯) ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੀ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ॥(੩੫੬) ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ॥ ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ॥(੧੨੪੫) ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੋ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤੁ॥ ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨਾ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ॥ (੧੧੦੫) ਸੋ ਸੱਚ ਨਾਲ ਝੂਠ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਟਕਰਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟਕਰਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਓਦੋਂ ਮੁਗਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਚ-ਜਾਤੀ, ਜਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਟਕਰਾਇਆ। ਅੱਜ ਭੇਖਧਾਰੀ ਸਾਧ ਲਾਣਾ, ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁਸੜ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਬਣਕੇ ਟਕਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਅਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਓਥੇ ਵੀ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਦੀ ਪਿਛਲੱਗ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਪਿਉਂਦ ਵਾਲੇ ਬਾਦਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਾਬਜ ਹਨ।

ਅਜੋਕਾ ਸਿਰਕੱਢ ਕਥਾਕਾਰ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਹੀਦ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਪੰਥ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹਨ ਨਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿੱਖ। ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਜੋ ਕੌਮਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਦਾ ਜੇਤੂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਅਤੇ ਜੂਨ 84 ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਮਤ-ਭੇਦ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ-ਕੀਰਤਨ ਠੇਕੇ ਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨੇ, ਉਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਅਮੁੱਲ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰੇਕ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ-ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲੈਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਅਸਲੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਰ ਸਾਲ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਧ ਲਾਣੇ ਦੇ ਮੱਘਰ ਲੱਗ ਕੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਬਦਲੇ ਗਏ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜਾ ਆਵੇਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਰਾ ਸੋਚੋ! ਜੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਅਸਲੀ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਮਾਣਤਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜੋਕੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ, ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ? ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਧਾਈ ਅਤੇ ਦਰਸਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

*****

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਵਸ: ੩੦ ਮਈ ੧੬੦੬

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਸਿੱਡਨੀ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ)

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਖ਼ੋਜ ਕਰਕੇ, ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨਾਲ ਇਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ" ੩੦ ਮਈ ੧੬੦੬ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਨ ।

੧. ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ: ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼;
੨. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਡੀ. ਲਿਟ, ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ;
੩. ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪਰਤਖ ਹਰਿ: ਜੀਵਨੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ;
੪. Author Khushwant Singh, A History of the Sikhs;
੫. Principal Teja Singh and Dr. Ganda Singh, A Short History of the Sikhs;
੬. Dr. Gopal Singh, A History of the Sikh People;
੭. Dr. Hari Ram Gupta, History of the Sikhs;
੮. Punjabi University, Patiala, The Encyclopaedia of Sikhism;
੯. Dr. Sangat Singh, The Sikhs in History;
੧੦. S. Pal Singh Purewal, Abstracts of Sikh Studies, Jan-Mar 1996,
੧੧. Dr. Harjinder Singh Dilgeer, Sikh History, Volume 1

*****

ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ (ਸੋਧਐਕਟ (, 2012 ਕੀ ਖੱਟਿਆ ਕੀ ਗਵਾਇਆ?

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਡਾਦਲਜੀਤ . ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 98145 18877

18 ਮਈ, 2012 ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਆਏ ਕਿ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ (ਸੋਧ), 2012 ਜੋ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨਬਾਜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਨਿਮਾਣਾ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਤੱਕ ਬਿਆਨਬਾਜੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ । **ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਮੇਰੇ** 21 **ਅਤੇ** 23 **ਅਪ੍ਰੈਲ**, 2012 **ਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ 'ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦਾ ਸੱਚ " ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਦੇ "ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਐਕਟ" ਨਿਆਦ ਅਤੇ ਬੇਵਜ੍ਹਾਖਰੜੇ ਬਾਰੇ ਬੇਬੁ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਗਏ। ਹੁਣ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਬਿੱਲ (ਸੋਧ)**, 2012, 21 **ਮਈ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ** 22 **ਮਈ**, 2012 **ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦੋਨਾ ਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁਖ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪੀ ਧਾਰਨਾ ਹੀ ਸਿਆਣਪ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਮੂਹੋਂ ਨਹੀਂ ਕਢਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਲ ਦੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ।**

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਬਿਲ (ਸੋਧ), 2012 **ਪਾਸ ਹੋਇਆ, ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਪੱਖੋਂ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸੱਚਾਈ ਜਾਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੁਝ ਖੱਟਿਆ ਜਾਂ ਕੀ ਕੁਝ ਗਵਾਇਆ ਹੈ** ? **ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਟੋਲੇ ਵਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬੜੇ ਜੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣੀ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੁਰਜੋਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਇਹ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤਲਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਵਿਚ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ।**

ਜੇ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਲੋਂ 12 **ਅਪ੍ਰੈਲ**, 2012 **ਨੂੰ ਇਸ ਸੋਧ ਬਿਲ ਦੀ ਮਨਜੂਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਰਤੋੜ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ 'ਅਨੰਦ ਵਿਆਹ ਐਕਟ**, 1909' **ਲਾਗੂ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਹਿਚਾਣ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ** 21 **ਅਤੇ** 23 **ਅਪ੍ਰੈਲ**, 2012 **ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਲੇਖ, (ਬਿਨਾ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਛਪਦੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੁਖ ਅਖ਼ਬਾਰ ਤੋਂ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਲੇਖ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵੱਖਰੇ ਹਨ(, 'ਅਨੰਦ**

ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦਾ ਸੱਚ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਛਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਪਾਠਕ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਬਲਕਿ ਇਹ 1909 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਖਰੀ ਹੋਂਦ ਜੋ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ 1909 ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਣੀ ਸੀ, ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕੋਈ ਵਖਰਾ ਵਿਆਹ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਨਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਬਲਕਿ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਰੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ, ਜੋ 1909 ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਮੱਦ ਜੋੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਧ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਝੂਠ ਦਾ ਪਾਜ ਖੁਲਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਤਲਾਕ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅੱਤਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ 60-62 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਕ ਸਵਤੰਤਰ ਸੰਪੂਰਣ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਐਕਟ' ਹੋਣਾ ਸੀ ਜਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1909 ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੱਦ ਹੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ? ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਧ ਪੱਖੀਆਂ੍ਹ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੋਧ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਮੰਗ ਸੀ? ਕੀ ਸਚਾਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 60-62 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਮੰਗ ਤਾਂ ਉਹਨਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਵਤੰਤਰ ਪਰਸਨਲ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਸੀ ? ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੂਲ ਮੰਗ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ, 1955 ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਵਤੰਤਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ? ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੋਧ ਬਿਲ ਰਾਜ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੇ' ਵੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿੱਲੀ ਥੈਲਿਉਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਿਲ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ 1909 ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 6 ਜੋੜੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਹੈ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 6 ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਾਚਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਂਉਦੇ ਹਨ।

ਜੋ 'ਵਿਆਹ' ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ "ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ" ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ' ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ' ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਜਾਂ ਰੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜਾਂ ਨੇ ਵੀ 1909 ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਨਵੀਂ ਜੋੜੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ 'ਰਿਵਾਜ' (Custom) ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਵਿਚ ਜੋ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 6 ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ 1955 ਅਧੀਨ ਹੋਈ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ 'ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ' ਹੈ)For the purpose of facilitating the proof of Hindu Marriage), ਜਦ ਕਿ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ' ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਸਮ (ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ) ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ 'ਰਿਵਾਜ' ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।)For the purpose of facilitating proof of marriage ceremony (commonly known as Anand Karaj) **customary** among the Sikhs). ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜਾਨਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 1909 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਬਲਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 6 ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਇਹ 'ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ 1955' ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਂ ਵਿਪਰੀਤ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ ਹੋਵੇਗੀ)Without prejudice to anything contained in the Hindu Marriage Act, 1955) । ਕੀ ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 'ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ' ਵਿਚ 'ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ' ਦਾ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ?

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਵਿਚ 'ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ' ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 6 ਵਿਚ ਸਿਰਫ 'ਵਿਆਹ

ਰਜਿਸਟਰ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣਾ, ਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ?

ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ (ਸਪਤਪਦੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ('ਰੀਤੀ' ਦਾ ਦਰਜ਼ਾ ਦੇਣਾ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ 'ਰਿਵਾਜ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣਾ, ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ?

ਆਮ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਛੋਟੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਊਣਤਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਸਮਝ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਰਜਿਸ਼ਟਰੇਸਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਧਾਰਾ 6 ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1909 ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ 'ਮਰਿਯਾਦਾ' (ਸੰਸਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ('ਰੀਤੀ' ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲਕੇ ਸਿਰਫ 'ਰਿਵਾਜ' ਕਹਿਣਾ ਕਿੰਨਾਂ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਤੱਥ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਿਜੀ ਸੁਆਰਥੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਸੋਧ ਬਿਲ, 2012 ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ 2007 ਵਿਚ ਆਰੰਭੇ ਯਤਨਾ ਸਦਕਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਵੀਰੋ ਅਤੇ ਭੈਣੋਤੁਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਸੋਧ ! ਬਿਲ 2012 ਹੁਣ ਰਾਜ ਸਭਾ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ 2007 ਵਾਲੇ ਖਰੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਜੇ 2007 ਦੇ ਸੋਧ ਬਿਲ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਆਨੰਦ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਜੋਂ " ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ1909 ਅਧੀਨ ਅਨੰਦ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸ਼ਟਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਣਾ ਸੀ।)Notwithstanding anything in any law, for the purpose of facilitating the proof of Anand Marriage) (ਭਾਂਵੇ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਵੀ ਇਸ ਬਿਲ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀ' ਕਿੰਨ੍ਹਾ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ 'ਸਿੱਖ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਣ ਤੋ' ਗੁਰੇਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (ਅਤੇ ਹੁਣ ਹੋਈ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ 1955 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸਰ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ (Without prejudice to anything contained in the Hindu Marriage Act, 1955) ਜਾਂ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ 1955 ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਾਵਧਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਕੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਨਾਲ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ? ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ 'ਰਿਵਾਜ' ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਅਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਧੀਨ, ਪਰ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਨਿਆਂਇਕ ਅਲਹਿਦਗੀ, ਵਿਆਹ ਦਾ ਮੁੜ ਸਥਾਪਨ, ਸੁੰਨ ਕਰਣ ਯੋਗ ਵਿਆਹ, ਤਲਾਕ, ਜਾਇਜ ਜ ਬੱਚਿਆਂਨਾਜਾਇ-ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਗੁਜਾਰਾ ਤੇ ਸਥਾਈ ਵਿਆਹ ਗੁਜਾਰਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਦੇਖਭਾਲ, ਅਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ 1955 ਅਧੀਨ ਰਖਣਾ, ਕੀ ਇਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਮੰਗ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ? ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਦੋ' ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਮੱਦ 6 ਅਧੀਨ ਸਿੱਖ ਹੁਣ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ' ਨਹੀ' ਲਿਖਵਾ ਸਕਦੇ, ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ' ਹੀ ਨਹੀ' ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਜੋੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 6 ਨੂੰ ਜੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋ' ਜਦੋ' 8 ਮਈ, 2012 ਨੂੰ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨਵੀ' ਸੋਧ ਦੀ ਮੱਦ 6 ਬਾਰੇ ਘੋਖਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਵਤੰਤਰ ਸੰਪੂਰਣ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਐਕਟ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਸਕੇ, ਨਾ ਕਿ ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1909 ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਜੋੜ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਲਝਣਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਜੋ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਿਲ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਰਮੀਮਾਂ ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਵਿਆਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ

ਬਜਾਏ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ' ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਦੀ ਥਾਂ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ', ਦੂਸਰੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸੋਧ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਿ "Without prejudice to anything contained in the Hindu Marriage Act, 1955" ਦੀ ਥਾਂ "Notwithstanding anything contained in the Hindu Marriage Act" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਰਥੀ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜਾਂ ਤਰਮੀਮ ਕਰਵਾਉਣੀ ਕੋਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਖੇਲ ਨਹੀਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾ ਸਿੱਖ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਬਨਵਾਉਣ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਉਚਿਤ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਸਵਤੰਤਰ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਐਕਟ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੱਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣੇ ਜਰੂਰ ਆਵੇਗੀ । ਫਿਰ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹਨਾਂ ਸੋਧਪੱਖੀ ਸੁਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ੇਗਾ।

ਸਤੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਚੀਫ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੈਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਹ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰੇ। ਪਰਵਾਰਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ 26 ਸਾਲ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਤੇ 1989 ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਿਤਾਬ 'ਹਿੰਦੂ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ' ਜਿਸ ਤੇ ਅਨੈਕਸਰ ਵਜੋਂ ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਵੀ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ ਸਦਕਾ ਇਹ ਖਰੜਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੀਫ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੱਢਾ ., ਸਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ . ਸੇਠੀ, ਆਨਰੇਰੀ ਸਕੱਤਰ, ਵੱਖਵੱਖ ਅ-ਹੁਦੇਦਾਰ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਗਵਰਨਿੰਗ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਸੱਤਿਆਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ., ਆਨਰੇਰੀ ਸਕੱਤਰ ਸਰਜਿੰਦਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਛੀਨਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ . ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ 15 ਮਈ 2012 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ 16 ਮਈ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਣੀ ਰਾਇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਖਰੜਾ ਅੰਤਿਮ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕਾਨੂੰਨਦਾਨਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਉੱਘੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨੁਕਤਾਨੁਕਤਾ-ਬਰ- ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣੇ ਉਸ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੱਖ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ, ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਇੱਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂ ਮੈਰਿਜ਼ ਐਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸੁਤੰਤਰ 'ਸਿੱਖ ਵਿਆਹ ਐਕਟ' ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਬਲਕਿ ਪਰਸਨਲ ਲਾਅ ਅਧੀਨ ਹਿੰਦੂ ਗੋਦ ਲੈਣ ਤੇ ਗੁਜਾਰਾ ਐਕਟ 1956, ਹਿੰਦੂ ਨਾਬਾਲਗੀ ਅਤੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਐਕਟ 1956 ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਐਕਟ 1956 ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਵਤੰਤਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਨਾਉਣਾ ਹੈ।

ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਜੋ ਇਕੋ ਇਕ ਮਹਤੱਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਸੋਧ ਬਿਲ ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ, ਸਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੂੰਦੜ ., ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਵਲੋਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਦਾਸ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਰਟੀਕਲ 'ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ ਦਾ ਸੱਚ' ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਘੋਖਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਵੈਂਕਟਚਲਈਆ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਧਰੋਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਤਰਮੀਮ ਦੀ ਪੁਰਜੋਰ ਮੰਗ ਮੰਨਵਾਉਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਨਿਮਰ ਬੇਨਤੀ ਨਾਲ ਰੱਖ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸਤਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਕਿ ਆਨੰਦ ਮੈਰਿਜ ਐਕਟ, 1909 ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਜੋੜੀ ਗਈ ਵਿਆਹ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ 6 ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕੀ ਖੱਟਿਆ ਤੇ ਕੀ ਗਵਾਇਆ ਹੈ? ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

*****

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਰਖਵਾਲੇ

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ 'ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ

ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਤਖੱਲਸ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਤਖੱਲਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਉਹ ਘੱਟ ਹੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਨਮੁਖ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੁਣ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਅੱਗੇ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਸੇਤੀ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਵੈ ॥ ਹੋਵੈ ਤ ਸਨਮੁਖੁ ਸਿਖੁ ਕੋਈ ਜੀਅਹੁ ਰਹੈ ਗੁਰ ਨਾਲੇ ॥ {ਪੰਨਾ 919-920}

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜੀਅ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੱਢਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਰੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਫਤਵਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਪਾਪੀ ਪੇਟ ਕੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ? ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਮਾਰ ਖਾਦੀ, ਗਰੀਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਡਰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਡੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਦੀ ਭਾਫ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਕੁੜੀ ਜਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਗਈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹੋਗੇ? ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਮਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਮਰੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਦਾ ਘਰੇਲੂ ਮਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾ ਸੰਭਾਲ ਸਕਣ ਯੋਗ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹ ਜਹਿਰ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਗਈ। ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢੱਢਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਸ਼ੁੱਧ, ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹਨ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਲੰਗੋਟ ਢਿਲਾ ਹੋਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਰੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ ਵਾਲੇ ਤਖੱਲਸ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚਆਤਮਾ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ / ਕਿ ਕੋਈ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਝੂਠ ਬੋਲ ਜਾਏ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮਜਾਲ ਹੈ ਕਿ ਢੱਢਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ।

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਧਿਆਏ ਅੰਤਰ ਆਤਮੈ ਸਮਾਲੇ ॥ {ਪੰਨਾ 919-920}

ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਤਾਂ ਤਿਆਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੀ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੱਤ ਤਿਆਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਕਰਕੇ ਉਹ 'ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਏ' ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇਹ ਅਖਾਣ ਬਹੁਤ ਢੁੱਕਵੀਂ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, " ਰੱਬ ਨੇੜੇ ਕਿ ਘਸੁਨ" ਮਾਲਕ ਜਿਹੜਾ ਸੱਭ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੱਜਵੀ ਬੁਰਕੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੂਛ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਹਿਲਾਓਗੇ ਨਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਗੁਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਪੁ ਛਡਿ ਸਦਾ ਰਹੈ ਪਰਣੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਏ ॥ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਸੋ ਸਿਖੁ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਏ ॥੨੧॥ {ਪੰਨਾ 919-920}

ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚ ਇਹ ਪੰਜੇ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਗੈਰਤੀਏਮਰੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾ /ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣਾ ਵਾਲੇ/ਨਿਗੁਰੇ/ ਵਿਕਾਊ ਮਾਲ ਆਦਿ ਕਰਕੇ /ਵਾਲੇ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਮਿਤਰ .ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੋ ।ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਗੁਲਾਮ ਲਿਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚੋਂ ਜੱਥੇਦਾਰ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜੱਥੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਗਿਆ ਉਸਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਫਾਫੇ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ ॥ ਨਿਕਟਿ ਬੁਝੈ ਸੋ ਬੁਰਾ ਕਿਉ ਕਰੈ ॥ ਬਿਖੁ ਸੰਚੈ ਨਿਤ ਡਰਤਾ ਫਿਰੈ ॥ ਹੈ ਨਿਕਟੇ ਅਰੁ ਭੇਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭ ਮੋਹੀ ਮਾਇਆ ॥੧॥ ਨੇੜੈ ਨੇੜੈ ਸਭੁ ਕੋ ਕਹੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੇਦੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਲਹੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ {ਪੰਨਾ 1139}

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਿਤਾ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ

ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਨ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨੀ। ਬਸ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਰੱਬ ਹੀ ਰਖਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਆਸ ਕਰਨੀ ਨਿਹਫਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ,

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ ਕੈਨੇਡਾ। (ਬਰੈਂਪਟਨ)

ਮੋਬਾਈਲ# 647 969 3132, 810 223 3648

*****

ਬਿਮਾਰ ਇਕ ਤੇ ਹਕੀਮ ਸਾਰੀ ਕੌਮ

ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਅੱਜ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕੋਇਲਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪਰਿਸ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਛਿਹਰੇ ਪਰਿਸ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਕਛਿਹਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੇਕ ਜਰੂਰ ਲੱਗੇਗਾ। ਖਿਮਾ ਦਾ ਜਾਚੁਕ ਹਾਂ।

ਕਈ ਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੱਤ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਾਲੇ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਵਾਂਗੂ ਬਿਮਾਰ ਹਨ, ਲੰਗੜੇ-ਲੂਲੇ ਹਨ, ਅਪਾਹਜ ਹਨ ਤੁਰ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਬੰਦ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੀ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀ ਭੜਾਸ ਕੱਢਣ ਜੋਗਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬਸ ਹਰ ਇਕ ਦੇ,"ਸੱਦੀ ਨਾ ਬਲਾਈ ਮੈਂ ਲਾੜੇ ਦੀ ਤਾਈ" ਵਾਂਗੂ ਹਰ ਵਕਤ ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਰਕਾਰ ਆਪੇ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਾਥੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂੰਦੇ ਨੇ ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਸਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹੀ ਦਵਾਈ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋ. ਧੂੰਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿਤੇ ਜੇ ਓਹ ਪੀ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਮਰ ਜਾਂਦਾ। ਪਰੋਫੈਸਰ ਧੂੰਦਾ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਗਲਾ ਪਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਹੋਇਆ ਵੀ ਇਵੇਂ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਰਫ ਲਿਖ ਹੀ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੀ ਸਾਰ ਜਾਣਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਜੱਟ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਅਖੌਤੀ ਜੱਥੇਦਾਰ ਦਾ ਪੀ.ਏ.(ਪੁੱਤਰ) ਪੰਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਜੱਥੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਰੂਪ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੇਂਡੂ ਅਣਪੜ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਰ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਹਾਲੇ ਤਕ ਫੁੱਲ ਚੜਾਓਂਦੇ ਹਨ। ਸਮਾ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਆਪਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਘਰ ਕਰਨਾ ਮੁਮਕਿਨ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਜਾਰੀ ਵਰਗ ਨੇ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਾਧਵਾਦ ਨੇ। ਇਹ ਸੱਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ, ਕੀਰਤਨੀਏ ਤੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਵਰਗ ਨੇ ਵੀ ਛੋਹਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੱਲਿਓ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

khalsanews.org ਨੇ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਪੰਨਾ ਹੀ ਇਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂੰਦਾ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਸਕੱਤ੍ਰੇਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਪਰਲੀ-ਥੱਲੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ 25 ਫਰਵਰੀ 2012 ਨੂੰ ਪੁਜਾਰੀ ਜਮਾਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਨਹੀਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨਹੀਂ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਡਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪੁਜਾਰੀ ਜਮਾਤ ਸਾਨੂੰ ਸਾੜੇਗੀ, ਫਿਰ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਟਕੂਇਆਂ ਬਰਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵੱਡਣਗੇ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਜਾਕੇ ਇਸ ਜਮਾਤ ਕੋਲੋਂ ਖਲਾਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਜੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।

ਹੁਣ 5 ਦਸੰਬਰ 2009 ਨੂੰ ਪ੍ਰੋ.ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਸਾਬਕਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ, ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, " ਸੱਚੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਓ! ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਨਮਸਕਾਰ।, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਓ! ਇਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਪੁੱਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਵਾਂ"।

ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀਓ! ਕੁੱਝ ਕੁ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੱਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ, ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ ਕਈ ਵਾਰ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਮੈਂ 2002 ਤੋਂ ਬਾਬੇ ਵਿਰਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੜਛੇ ਅਖੌਤੀ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸਾਇਰਾਕੂਜ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਅਤੇ ਪਟਨੇ ਵਾਲੇ ਇਕਬਾਲ ਚੰਦ ਦੇ ਛੱਕੇ ਛੁਡਵਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅੰਬਾਲਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸੂਝਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜਰੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਮੁਹਿਮ ਨਹੀਂ ਬਾਣਈ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ 2008 ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਗਲਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨਹੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦੱਬਵੀ ਅਵਾਜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਬਰਵੀਂ ਅਵਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ

ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਬਰੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ, ਸਟੇਜ ਤੇ ਸਾਥ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਲੀਡਰ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲੇ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂੰਦੇ ਨੂੰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਮਰ ਵਿਚ ਛੋਟਾ ਹੈ, ਸਲਾਹਾਂ ਦੇ ਟੋਕਰੇ ਭਰ ਭਰ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਸਦੀ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ।

ਮੈਂ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਪਰਲੇ ਪਹਿਰੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਲਿਖਤ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

1. ਕੀ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਤਖਤ ਦੇ ਕਾਬਜ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਜਿਸਦਾ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ?

2. ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਕਾਬਜ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ?

3. ਪੇਸ਼ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੂਹਰੇ ਹੋਏ। ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਤੁਹਾਡੀ ਫਰਿਯਾਦ ਸੁਣੀ? ਜੇ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਅਕਲ ਦੇ ਅੰਧੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਕਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੇਵਾਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਦਿਤਾ ਅਦੇਸ਼ ਗਲਤ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?

4. ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹੋ। ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਕਿਸੇ ਤਖਤ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨੀ। ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੱਠੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੇ ਸੱਚੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਾਬਜ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ? ਅੱਗੇ ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹੋ, "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀਓ! ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਤਾਂ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜੋ, ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ: ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਭ ਬਿਧਿ ਜਾਣੈ ਤਾ ਕਿਸ ਪਹਿ ਆਖ ਸੁਣਾਈਐ॥"।

5. ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਿੱਠੀ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਉਹ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ, ਦਰੋਪਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ, ਸਕੱਤਰੇਤ ਨਾ ਸਹੀ ਜੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਦੇ ਥੜ੍ਹੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਕੀ ਜਰੂਰਤ ਸੀ?

6. ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰੈਡੀਓ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਾਰਚ 3, 2012 ਨੂੰ ਇਕ ਪਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨਾ ਸੀ , ਖਾਲਸਾ ਨਿਊਜ਼ ਸਾਈਟ ਤੇ ਪੋਸਟਰ ਵੀ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥੀਆ ਤੇ ਆਰ. ਐਸ. ਐਸ. ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਸਾਂਝ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿੰਕ ਨੀਚੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾ. ਹਰਜੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਲਗੀਰ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਟੈਂਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਕੀ ਪਾਵਾਂ। ਸਿੱਖ ਮਾਰਗ ਤੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਪਾਏ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਈ ਸਟੂਡਿੰਟ ਬਣ ਕੇ ਆਓ। ਅੱਗੋ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਕਿਹੜਾ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਉਤਰਵਾ ਲਈਆਂ ਸਨ।

ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਮੁਤਾਬਕ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੁਆਫਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਧੂੰਦਾ ਜੀ ਨੇ 27 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਸਵਾ ਰੁਪੈ ਦੀ ਪਾਪ ਕੱਟਣ ਵਾਲੀ ਦੇਗ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਸੱਦਣ ਸਦਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਰਸਤਾ ਸਾਫ। ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਅੱਗ ਬਬੂਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਸੱਜਣਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾਅਫਗਾਨਾ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਟੇਜ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬੋਲਦੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦ ਕਰਕਤੂਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਈਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰੋ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੱਗਾ ਵਾਸਤੇ ਸੱਭ ਸਟੇਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਇਨਡੀਅਨਾਪੋਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੱਗਾ ਦੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਕੌਮ ਵਾਸਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਵਿਰਲੇ ਦੇ ਹਿਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਮਰਨ ਤਕ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਹੀ ਭਰਨ ਲਈ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਨਜਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਫੇਸਬੁਕ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ ਹੁਣ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਰਾਵੋ! ਮੈਂ ਥੁੱਕ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਚੱਟਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਦੀ ਐਸਾ ਵਾਪਰੇਗਾ। ਭਿੰਡੀ ਤੋਰੀ ਦੇ ਕਰੇਲੇ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜਾਪ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ,

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ (ਬਰੈਂਪਟਨ) ਕੈਨੇਡਾ ।

ਫੋਨ:- # 647 969 3132, 810 223 3648

*****

BOOKS FROM KHALSA TRICENTENNIAL FOUNDATION OF NORTH AMERICA INC.

Realizing the need for correct information about Sikhism in the English language for the benefit of Diaspora youth, KTF requested S. Gurbachan Singh Sidhu, UK, to revise some of his books and write new ones. Mr. Sidhu is one of the founders of The Sikh Missionary Society of UK and Guru Nanak Charitable Trust, Mullanpur Mandi, Ludhiana. Of the many books and pamphlets in English that he has authored we have been able to afford to publish only four:

1. **Sikh Religion and Christianity – 110 pages**
2. **Sikh Religion and Islam – 153 pages (Co-authored with Gurmukh Singh)**
3. **An Introduction to Sikhism – 76 pages**
4. **Panjab and Panjabi – 177 pages**

These are excellent books for Sikhs and non Sikhs alike. Reading these books you will get the real meaning of Sikhi, something that Gurdwaras have miserably failed to teach. These books are for free distribution. We invite our readers in the USA to order any combination of 40 books for a donation to KTF of $100.00, including postage, and distribute them free to their family, friends, local sangats or schools operated by Gurdwaras. Your donation will help in the publication of The Sikh Bulletin.

*****

TEACH YOURSELF GURBANI. FOLLOWING TWO SOURCES ARE EXCELLENT:

1. www.srigranth.org This website will help you find page number of a shabad in Gurmukhi, English, Devanagari and Transliteration; and also to Panjabi translation by Prof Sahib Singh.
2. www.gurugranthdarpan.com This site carries the Panjabi translation of GGS by Prof Sahib Singh.

*****

Some other useful links

Aarti condemned by the Sikh Gurus being practiced at Patna Sahib: http://www.youtube.com/watch?v=1gWDcBddddU (**www.sawansinghgogia.com**); www.sikhmarg.com;

*****

NANKIAN PHILOSOPHY:
BASICS FOR HUMANITY
By Devinder Singh Chahal

Published by Institute for Understanding Sikhism (IUS)
Laval, Quebec, Canada.

Distributed by Singh Brothers, S.C.O. 223-24 City Centre, Amritsar, 143 001, India
Email: singhbro@vsnl.com

For North America (Canada and USA only) the book is available from the **Institute for Understanding Sikhism**,
4418 Martin-Plouffe, Laval, Quebec, Canada H7W 5L9
Email: iuscanada@gmail.com

Pages: 382, Edition 2008, Price (Hard Cover): Rs. 450 CAN $30
In North America the price of the book plus postage is considered as donation and receipt is issued.